

A Budapesti Népbíróság ítélete

Nb. XX. 653/1946/ . sz.

A MAGYAR NÉP NEVÉBEN!

A népbíróság nyilvános tárgyalás alapján meghozta a következő

ítéletet:

I.

A népbíróság az 1940. évi november hó 13. napjától előzetes le tartóztatásban lévő Szombathelyi (Knausz) Ferenc 58 éves, győri születésű, budapesti (I. ker., Tábori utca 26. sz.) lakos, magyar állampolgár, nős, egy gyermek atyja, vagyontalan, vezérezredes foglalkozású vádlottat, bűnösnek mondja ki.

1. az 1945. évi VII. tc. által törvényerőre emelt *Nbr. 15. §-ának 1. és 3. pontjában meghatározott népellenes bűntettekben, továbbá*

2. a Btk. 478. §-ában meghatározott hivatali hatalommal való visszaélés bűntettében.

A népbíróság ezért Szombathelyi (Knausz) Ferenc vádlottat, a Nbr. 10. §-a helyébe lépett Nbr. nov. 11. §-ának a) pontja, valamint a Btk. 478. §-a alapján, a Btk. 96. és 99. §-ainak felhívásával össz-büntetésként 10 (tíz) évi fegyházra mint főbüntetésre,

ezenfelül a Nbr. nov. 1. §-ának 6. pontja alapján bárhol található esetleges ingatlan vagyonának elkobzására, a Nbr. nov. 1. §-ának 7. pontja és a Btk. 484. §-a alapján a nyugdíjigény elvesztésével is járó végleges állásvesztésre, a Nbr. nov. 1. §-ának 8. pontja és ugyancsak a Btk. 484. §-a alapján pedig politikai jogai gyakorlatának 10 (tíz) évi időtartamra való felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítéli.

Vádlott ellátatlan családtagjait megillető nyugdíjigényt azonban a népbíróság a Nbr. nov. 1. §-ának 9. bekezdése alapján fenn tartja.

A szabadságvesztés büntetésből vádlott által kiállott előzetes letartóztatással a Btk. 94. §-a alapján 4 (négy) hónapot kitöltöttek vesz.

A szabadságvesztés büntetést megkezdésének napjától, az állásvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését pedig a szabadságvesztés-büntetés vagy a szabadságvesztés-büntetés elévülésének befejezésétől kell számítani.

A végleges állásvesztés kimondása folytán vádlottat a Nbr. nov. 1. §-ának 10. bekezdése értelmében közhivatalra vagy a magánalkalmazás körében vezető állásra egyáltalában nem lehet alkalmazni.

Vádlott a Bp. 479–480. §-ai értelmében köteles az eddig felmerült 35 050 000 (azaz harmincötmillió-ötvenezer pengő) eddig felmerült, valamint az ezután felmerülő bűnügyi költséget az államkincstárnak megtéríteni, de ezt a népbíróság az 1890. évi XLIII. tc. 4. §-ának 2. bekezdése alapján egyelőre behajthatatlannak nyilvánítja.

II.

Ellenben a népbíróság vádlottat a Nbr. 11. §-ának 1. és 5. pontjában meghatározott háborús bűntettek miatt ellene emelt vád alól a Bp. 326. §-ának 1. és 2. pontja alapján felmenti.

III.

Végül a népbíróság az ítéletet – jogerőre emelkedése után – a Nbr. 52. §-a értelmében a budapesti népügyészséggel, az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatallal, Budapest székesfőváros 1. ker. előljárási osztályával, Központi Választmányával, Lakáshivatalával – a Bp. 108. §-a értelmében a honvédelmi miniszterrel, mint vádlott feljebbvaló hatóságával, a Nbr. 1. §-ának 7. bekezdése értelmében a budapesti Pénzügyigazgatósággal –, továbbá még a Földigénylő Bizottsággal, a Honvédelmi Minisztérium katonapolitikai osztályával közli.

Indoklás:

I.

A népbíróság vádlottnak a tárgyaláson tett – meg nem cáfolt – nyilatkozata, a nyomozás során tett és a tárgyaláson elébe tárt, s általa fenntartott vallomásai, Bélyd Alajos, Babos József, Jónás Endre, Nagybaczoni Nagy Vilmos, dr. Balthazár Géza, Bajnóczy József, Németh József, Platty Pál, Szemes István, Zilahy Lajos, Grósz Ödön, Lukács Béla, Tömössy (Spierer) Jenő, Róder Jenő, Illyés Gyula, Suhay Imre, dr. Gáspár Ödön, Máté György és Nagy László tanúknak a tárgyaláson tett vallomásai, Grassy József tanúnak a tárgyaláson a Bp. 313. §-a alapján felolvasott vallomása, a tárgyaláson ugyancsak a Bp. 313. §-a alapján ismertetett, s a jegyzőkönyvben pontosan megjelölt iratok, valamint a tárgyalás egyéb adatai alapján (a tanúvallomások és a bizonyítékul használt okiratok tartalmának ismertetését a népbíróság a Te. 112. §-a alapján mellőzi, s azokra az id. törvényhely értelmében ehelyütt csak utal), az alábbi

tényállást

állapította meg:

A)

Az ítélet rendelkező részének vádlottat bűnösnek kimondó részében megállapított bűncselekményekre vonatkozólag:

1.

Vádlott kezdeményezése folytán a magyar kormány a honvéd büntető híráskodásban a hűtlenség büntettének üldözésére vonatkozó egyes jogszabályok módosítására kiadott 7650/1941. M. E. rendelettel *felállította* az ún. vkf. *különbírósgot*. Ez a rendelet a Magyarországi Rendeleték Tára 1941. évi IX–X. füzetének 3350. oldalán jelent meg a következő tartalommal:

A Magyar Királyi Minisztérium az 1939. évi II. tc. 141. §-ának 2. bekezdésében és az 1930. évi III. tc. 50. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. Az 1930. évi II. tc. 59. §-ában meghatározott büntett esetben, úgyszintén a cselekmény útján elkövetett súlyosabban büntetendő cselekmény miatt a *bűnvádi üldözés* elrendelésére illetékes *parancsnok jogait kizárólag a Magyar Királyi Honvédezerkar főnöke gyakorolja.*

2. Az 1. pontban megjelölt büntett esetben az 1912. évi XXXIII. tc. XXVII. fejezetének a hadrakelt sereg számára szóló szabályzatát kell alkalmazni a f. évi április hó 9-én 2750/1941. M. E. szám alatt kibocsátott miniszteri rendelet 2., 3., 5., 6., 7., 8. és 11. §-ban felsorolt kiegészítésekkel és módosításokkal.

A 2750/1941. M. E. sz. rendelet 7. §-ában foglalt rendelkezéseket arra alkalmas esetben tettenkapás vagy ténybeli beismerés esetén kívül, továbbá a megjelölt büntetési tételre és a gyanúsított ellen már folyamatban lévő más bűnvádi eljárásra – a 11. §-t pedig a kiszabott büntetés mértékére való tekintet nélkül kell alkalmazni.

3. Ha az előző §-ban szabályozott eljárás során kiszabott halálbüntetést kötéllel végrehajtani nem lehet, azt agyonlövésessel kell végrehajtani.

Ez a rendelet a kihirdetés napján lép életbe. (1941. okt. 30.)
Budapest, 1941. október 28.

Bárdossy László s. k.
m. kir. miniszterelnök

Ennek a bíróságnak a működése hírhedtté lett Magyarországon, sőt az egész civilizált világon. Akkor, amikor ezt a bíróságot Budapesten felállítani rendelték, a hadszíntér több mint 1000 km-nyire húzódott Magyarország határaitól. A normális életet élő hátor-szágnak számító Magyarországon, illetőleg annak fővárosában, Budapesten a hadrakelt seregnél alkalmazandó jogszabályok alapján mégis egy olyan tábori bíróság működött, amelyen belül a nyomozásvezető és a tárgyalásvezető elvileg ugyanazon személy lehetett. Az ítélet ellen perorvoslati jog nem volt, *annak végrehajtása pedig a vezérkari főnöktől függött és a halálos ítéletet két órán*

belül végrehajtották. Ez a bíróság még a vádlott vezérkari főnöksége alatt számos halálos ítéletet hozott, s a leghatásosabb eszköz volt arra, hogy a kormányzati rendszer minden háborús ellenvéleményt el tudjon nyomni, mint ahogy meg is tette. Minden ellenállási mozgalmat ezzel a bírósággal igyekeztek vérbe fojtani, s hogy ez nem sikerült teljes mértékben és ellenállási mozgalmak mégis voltak, ez nem rajta múltott. A vezérkari főnök különbírósága nem tekinthető egyébnek, mint minden magyar érdekekkel szemben álló és csupán a németeket kiszolgáló rendszer hatalmi terrorszervezetének. Működésében az ítéletek megerősítése és a kegyelem tárgyában hozott döntés, továbbá a bíróságnak adott utasításai révén (pl. arra nézve, hogy a kommunisták ellen folyó bűnügyekben a legnagyobb eréllyel kell eljárni és különösen vezetőkkel szemben kell példát mutatni) a vádlott is részt vett.

1/a

Vádlott úgy ezen, valamint általában minden vád tárgyává tett cselekményével kapcsolatosan tagadta bűnösségét, bár a fentebb 1. pont alatt megállapítottakat illetően ténybeli beismerésben volt, amit a tárgyalás egyéb adatai is megerősítettek. A vkf. különbíróságával kapcsolatos védekezés egyébként abban foglalható össze, hogy erre a biztonság és a fegyelem fenntartása és a nyugalom és a rend biztosítása szempontjából volt szükség, úgy befelé, mint kifelé, s a bíróság hatáskörébe vonta nemcsak a baloldali, hanem a nyilas-, továbbá a zsidók ellen elkövetett atrocitásokat: valamint a korrupciós ügyeket, panamákat is. (Részletes védekezését észrevételeinek 4–7. és 13. lapján foglaltak szerint adta elő.)

1/b

Vádlottnak ez a védekezése nem fogadható el teljes mértékben bűnössége mentségül. A vkf. különbíróságának működése annyiban, amennyiben a hűtlenség tipikus eseteiben járt el (kérdési ügyek stb.), vagy a korrupciót üldözte, vagy a szélsőjobboldali politikai mozgalmak ellen lépett fel, érdemileg persze most sem

esetük kifogás alá. Ámde köztudomásúlag főleg a baloldali politikai mozgalmak, pacifista, háborúellenes megmozdulások elnyomása érdekében fejtette ki erkölcstelen működését, s ez elébe kerülő és általa elbírált ügyek oroszánrészét az ilyenek képezték.

Ezzel kapcsolatosan megjegyzi a népbíróság, hogy a vádhatóság ebben az irányban nem folytatta le a nyomozást olyan mértékben, hogy statisztikai adatok vagy pláne egyes ügyekre vonatkozó iratok, ezek hiányában pedig idevágó, részletes, kimerítő és megbízható tanúbizonyítékok állottak volna a népbíróság rendelkezésére, azonban a vkf. különbíróságának illetén, főként a baloldali politikai elemeket üldöző s a népi demokrácia kialakulását akadályozó működése ennek ellenére is kétségtelenül megállapítható. Ez a bíróság ítélte halálra pl. Schönherz Zoltánt békepropaganda terjesztése miatt.

1/c

Vádlottnak a vkf. különbíróságának felállítását célzó lépései a népbíróság megismerése szerint a Nbr. 15. §-ának 1. pontjában meghatározott népellenes büntett tényálladéki elemeit foglalják magukban, mert vádlott ezáltal, mint vezető állást betöltő közalkalmazott, a nép érdekeit súlyosan sértő jogszabály kezdeményezője volt. A kezdeményezés folytán felállított bíróság működésében való részvétele pedig a Nbr. 15. §-ának 3. pontja szerint népellenes büntettnek minősül, mert ezáltal mint joghatósággal rendelkező közalkalmazott következetesen népellenes hivatali működést fejtett ki.

A népbíróság megítélése szerint vádlottnak ez a működése nem minősíthető a Nbr. 11. §-a 1. pontjának első bekezdésében meghatározott háborús büntettnek – amint azt a vádirat teszi –, mert egy háborúba mind fokozottabb mértékben belesodródni a dolog természeténél fogva csak hadseregekkel, egyre több és több katonával lehet. Vádlottnak a vkf. különbíróságának működésével kapcsolatos tevékenysége inkább a Nbr. 15. §-ának 1. és 3. pontjában meghatározott népellenes büntett törvényes fogalma alá esik.

De nem minősíthető vádlottnak ezen vád tárgyává tett cselekménye a Nbr. 11. §-ának 5. pontjában meghatározott háborús bűntettnek sem, mert nem állapítható meg, hogy a megszállt területek lakosságával vagy a hadifoglyokkal való bánás tekintetében a háborúra vonatkozó nemzetközi szabályokat ő maga súlyosan megsértette volna, vagy a visszacsatolt területek lakosságával a reá bízott hatalommal visszaélve ő maga kegyetlenkedett volna (a bíróság jogszabályon alapuló működése ilyen kegyetlenkedésnek a bíróság tagjainak, illetőleg vádlottnak bizonyított egyéni kegyetlenkedése nélkül nem tekinthető), vagy részese volt emberek törvénytelen megkínzásának. A jogszabályon alapuló vkf.-különbíróság ítéletei alapján végrehajtott kivégzések törvényteleneknek nem tekinthetők. A népbíróság álláspontja szerint csak a végrehajtás idején is törvénytelen kivégzés eshetik a Nbr. 11. §-ának 5. pontjában meghatározott háborús bűntett fogalma alá, pl. a nyilasok által a Duna-parton végrehajtott, s már akkor is törvénytelen kivégzések. A csendőrnnyomozók kegyetlenkedéseikért pedig a vádlott éppoly kevésbé tehető felelőssé, mint ahogy pl. bármely más bíróság főnökét sem lehet felelőssé tenni az eléje tartozó ügyekben a nyomozó hatóságok által esetleg elkövetett kegyetlenkedésekért. Ettől eltekintve mindezekért a vádlott csak akkor volna felelőssé tehető, ha ő maga kegyetlenkedett volna, vagy arra utasítást adott volna, vagy előre tudott volna ilyen kegyetlenkedésekről, s azt nem akadályozta volna meg, illetőleg a hivatalos tudomására jutott kegyetlenkedéseket megtorlatlanul hagyta volna. Ezt azonban a vádhatóság egyáltalában nem bizonyította. A népbíróság büntetéssel sújtja a kegyetlenkedő keretlegényt, a kegyetlenkedő vagy a kegyetlenkedésre parancsot adó, illetőleg azt eltúró századparancsnokot, de vádlottnak, aki sorban az ezred-, hadosztály-, hadtest- és hadseregparancsnok után következett, felelőssége csupán vezérkari főnöki állása alapján, minden további nélkül, a hadsereg tagjai által elkövetett minden kegyetlenkedésért meg nem állapítható.

2.

A visszacsatolt délvidéki területeken – amint ezt a Bárdossy eleni ítélet is megállapította – a szerb felkelők veszélyeztették a közbiztonságot, orvul meggyilkoltak magyar katonákat és közbiztonsági közegeket és a helyzet odáig fajult, hogy a helyszínen működő biztonsági alakulatok nem voltak elegendők a rend helyreállítására. Ezért a belügyminiszter katonai megerősítést kért, aminek alkalmazására Bárdossy a honvédelmi minisztert, az pedig vádlottat utasította azzal, hogy a katonai alakulatok a közigazgatással karöltve, tisztítsák meg a délvidéki területeket a lázadóktól.

Vádlott a Délvidék vezénylő tábornokát, a szegedi hadtest parancsnokát, Feketehalmy-Czeydner tábornokot rendelte ki a rendcsinálás vezetésére. Melléje még egy kormánybiztos kirendelését is kérte, amit azonban a belügyminiszter azzal utasított el, hogy ott vannak a főispánok. Ennek dacára mégis sikerült a belügyminiszter beleegyezésére Popovics képviselőt Feketehalmy-Czeydner mellé tájékoztatóként kirendeltetnie, de ezt meg Feketehalmy-Czeydner utasította vissza, mert nevezettet német beállítottságúnak tartotta. Viszont a karhatalmi utasítás idevágó rendelkezései ellenére a főispánok közreműködését teljesen kikapcsolta. Vádlott maga a Délvidéken nem akart semmit. Katonai szempontból rendcsinálásra nem volt szükség. Midőn azonban a szablyai eseményekkel kapcsolatosan Feketehalmy-Czeydnertől komoly harcjelentéseket kapott, maga is azt hitte, hogy itt katonai ügyről is szó van. A szablyai tisztogatási akció befejezése után a belügyminiszter szükségesnek tartotta a tisztogatást Újvidékre is kiterjeszteni. Ehhez újból karhatalmat kért a honvédelmi minisztertől, amit vádlott újból kivezényelt és újból Feketehalmy-Czeydner tábornokot rendelte ki parancsnokul. Védekezése szerint, ha akkor tudta volna azt, hogy Zsablyán mi történt, az újvidéki tisztogatási akcióhoz karhatalmat nem adott volna, de Feketehalmy-Czeydner hamis jelentésekkel félrevezette. Feketehalmy-Czeydner újvidéki működésének megkezdése előtt Budapesten a belügyminisztertől, a honvédelmi minisztertől és vádlottól vette át az instrukciókat, külön utasítást azonban nem kapott. Jelenté-

seiben a karhatalom által elkövetett kegyetlenkedésekről stb. természetesen most sem volt szó, s vádlott csak 1942. január 22-én szerzett tudomást az akkori miniszterelnök közlése alapján arról, hogy Újvidéken állítólag gyermekeket is megölték. Kérdőre vonta Feketehalmy-Czeydner, aki ezt kerekén letagadta és most is valótlannak képet festett vádlottnak az ottani viszonyokról. Mindazonáltal vádlott táviratilag határozottan megtiltotta neki a kegyetlenkedéseket. Nevezett azonban ennek ellenére – abból a célból, hogy a harci szellemet és az öldöklési vágyat a katonákban felkeltesse, illetőleg felfokozza – műpartizáncsatát rendeztetett és műsebesülteket produkált előttük, azonkívül rumos teát erőszakolt ki számukra vitéz Nagy Miklós polgármestertől azon a címen, hogy hideg van, és a vér és szesz hatása nem is maradt el: a vérengzés végzetesen folytatódott, s befejeztével – 1942. január havában Zsablyán és Újvidéken – összesen 3309 polgári személy holttestét számolták össze, köztük 147 gyermeket és 299 aggot.

Feketehalmy-Czeydner az újvidéki események lezajlása után is állandóan tagadott. Vádlott – védekezése szerint – hitt neki, mert ennyi aljasságot nem tudott egy régi jónevű bajtársáról feltételezni. Mindenesetre írásbeli jelentésre szólította fel, de úgy szolgálati, mint ügyészi jelentései semmitmondók voltak. A csapatok naplói, amiket bekéretett, szintén nem tartalmaztak semmit. Miután ezen a vonalon az eseményekről tiszta képet alkotni nem tudott, elrendelte az ügy bírói kivizsgálását, aminek megtörténte után – bár a hadbírói eljárás teljes mértékben feltárta a szörnyű atrocitásokat – pertörlés iránt tett előterjesztést a volt kormányzónak, mert a politika nem vállalta az ügyet, s a német katonai attasé is azt közölte vele, hogy Németország nem akar affért ebből az ügyből. Mikor utóbb a Kállay-kormány politikailag vállalta a délvidéki események per útjáni tisztázását és a volt kormányzónál a per újrafelvételét kieszközölte, vádlott a pert a vkf. különbíróóságához utalta. A bíróság tagjait akként jelölte ki, hogy a könyörtelen igazság kiderítése biztosítva legyen. A főbűnösök letartóztatását azonban ügyészének, Babos hadbíró alezredesnek nyomatékos előterjesztése ellenére sem rendelte el – védekezése szerint azért, mert nem hitte, hogy magas rangú tábornokok megszökjenek.

Annál is inkább bízott bennük, mert Feketehalmy-Czeydner és Grassy is kijelentették, hogy nagyon örülnek, hogy a bíróság előtt tisztázhatják magukat a szerintük alaptalan vádakkal szemben. Nevezettek aztán a németek segítségével mégis megszöktek, s csak a németek 1944. évi március 19-i bevonulása után tértek vissza, amikor is újból átvették őket a tábornoki karba és újabb pertörlés és teljes rehabilitálás következett.

2/a

Vádlott a délvidéki eseményekkel kapcsolatosan is tagadta bűnösségét, bár a 2. pont alattiakat illetően lényegében szintén ténybeli beismerésben volt. Védekezését illetően – a fentiekben kiemelteken kívül – a népbíróság utalt észrevételei idevonatkozó részleteire.

A 2. pont alatti tényállás megállapításával összefüggésben a népbíróság megokolandónak tartja, miszerint azt a körülményt, hogy vádlott 1942. január 22-én olyan tartalmú táviratot küldött volna Feketehalmy-Czeydnernek, hogy a „kirívó igazságtalanságok kerülendők”, nem találta tényként megállapíthatónak. Grassy tanúvallomásának idevonatkozó része egymagában meggyőző bizonyítékul nem fogadható el, mert nevezett érdektelennek nem tekinthető, sőt egyik főszereplője volt az eseményeknek. Természetes, hogy mindenképpen igyekszik magát menteni és a felelőséget legalább részben másra hárítani. Suhay Imre tanúnak, a vonatkozó ügyiratok lelkiismeretes áttanulmányozása alapján tett vallomása szerint viszont ilyen távirat az ügyiratok között nem lelhető fel, hanem csak olyan, amely a kegyetlenkedéseket kifejezetten megtiltja. De még ha valóban ilyen tartalmú távirat ment volna is ki, csak ragulisztikával lehet abba belemagyarázni azt, hogy abban burkolt felbujtás foglaltatik, mert gyermekek megölése pl. kétségtelenül kirívó igazságtalanságnak tekintendő, gyermekeket megölni tehát csak a kirívó igazságtalanságot tilalmazó sürgönyparancs alapján sem lett volna szabad. Erre való felbujtás semmiképpen sem magyarázható bele a vitatott tartalmú sürgönybe sem.

2/b

Vádlottnak a vád tárgyává tett, s fentebb tényként megállapított ezen cselekményével kapcsolatosan a népbíróság álláspontja a következő:

Vádlottnak a délvidéki eseményekkel kapcsolatosan felbujtói, tettesi vagy részesi minősége nem állapítható meg, már csak azért sem, mert az irányadó tényállás szerint vádlott csak utólag, olyan időben szerzett tudomást ezekről a rémtettekről, amikor lényegében már lefolytak. Ezt Bárdossyra vonatkozólag megállapította a NOT ítélete. (2. old.) Annál inkább áll azonban ugyanez vádlottra, mert ő meg éppen csak Bárdossytól szerzett 1942. január 22-én tudomást az eseményekről. Felbujtásról, tettességről vagy részeségről tehát már csak ezért sem lehet szó. Vádlott 1942. január 22-i állítólagos távirata sem volna a fentiek szerint felbujtásnak tekinthető.

Ellenben tény, hogy vádlott nem sietett saját hatáskörében olyan eréllyel megtorolni ezt a sorozatos gaztettet – miután már nem lehetett kétsége afelől, hogy mi történt a Délvidéken –, mint amilyen eréllyel az adott körülmények között kötelessége lett volna. A történetek a nemzet erkölcsi és ezzel együtt anyagi létét is közvetlenül érintették. Az forgott kérdésben, hogy a világ népeinek közmegvetése tárgyává leszünk-e? Ilyen körülmények között vádlott először olyan katonai vezetők kezében hagyta az ügy kivizsgálását, akik minden józan szemlélőben első pillanatban azt a feltevést keltik, hogy elsősorban, ha ugyan nem kizárólag, ők gyanúsíthatók a botrányos akciók végrehajtásával. Ahelyett hogy 24 órán belül, mindenekelőtt letartóztatták volna azokat, akik mint katonai parancsnokok mindenképpen felelősek a történetekért, a vádlott éppen a főbűnösre bízta a vizsgálatot, majd a felháborodott nemzetközi közvélemény fenyegető zúgolódása közben segítséget nyújtott az ügy leplezéséhez, elhallgatásához, ami végül is pertörlésbe torkollott. A kérdés olyan horderejű volt, hogy egy percnyi késedelmet sem lett volna szabad engedni. Aggokat, gyermekeket, asszonyokat gyilkoltak le. Ezek ellen vezettek „hadműveletet”. Itt minden egyéb szempont mellékessé vált. Villám-

gyorsan le kellett volna sújtani, deklarálva ezzel, hogy a magyar kormány, amely annyit hangoztatta, hogy a szerbekkel nincs vitánk, nemcsak szavakkal, hanem tettekkel is hajlandó a kisebbségnek valamelyes védelmet nyújtani.

Azt a beállítást, hogy az ügy kitergetése többet ártott, mint használt volna, s ezért a politika nem volt hajlandó az ügyet vállalni, gyökeréig népellenes.

A bűnsorozat lefolyt. Ha a megtorlás azonnal és olyan elrettenítő eréllyel sújt le, ahogy ezt minden józan és becsületes magyar és a világ közvéleménye is elvárta, akkor az utóbbi előtti kétségtelemnül állott volna, hogy egy népével szemben álló, hazáját eláruló klikk, néhány magas rangú katonatiszt vagy csendőrpáncsnok elkövethet ilyen bűnt, azonban a magyar nép és annak államhatalma szemben áll azzal és példát statuál. Éppen a kitergetés, az ügy teljes napfényre hozása és nyilvánossága biztosította volna annak kizárását, hogy a fentivel ellenkező hiedelem alakulhasson ki. Így adódott arra lehetőség, hogy az elkendőzés, az agyonhallgatás azt a látszatot keltette, hogy nem önkényes, hanem legalábbis tolerált eljárásról van szó. Tudvalévő, hogy mit ártott mindaz a magyar ügynek. A helyi vérengzés, az ügy hetekig-hónapokig tartó huzavonája után, olyan nemzetközi botrányra fajult, aminek káros hatását sokáig fogja még sínyleni a magyar nép. A népbíróság ezt az eljárást úgy ítéli meg, hogy mindazoknak, akik a felelősségre vonást irányították, fontosabb volt néhány német zsoldba szegődött magas rangú tiszt kilengésének palástolása és a gyalázatok eltussolása, mint a magyar nép érdeke és hírneve.

Vagy módjában volt (aminthogy ez esetben kétséget kizáróan módjában volt) vádlottnak a megtorlás iránt intézkedni, és pedig nem tessék-lássék és inkább káros, mint hasznos módon cselekednie, vagy bármely okból akadályozva volt ebben (amiről ez esetben szó sem lehet) és akkor azonnal félre kellett volna állnia, mutatva, hogy felelős magyar katona ilyen büntett elpalástolásában sem közvetve, sem közvetlenül részt nem vesz.

A szablyai és újvidéki vérengzésen csak közönséges tömeggyilkosságot lehetett látni és nem olyan politikai vonatkozást, amely a

magyar népet érintette. Ehhez képest kellett volna eljárni. A népbíróság megbélyegzi az ezzel ellenkező és az akkori rendszert és az abban részes vádlottat megvilágító eljárását.

2/c

A fentiekhez képest a népbíróság megítélése szerint vádlott bűnössége abban ismerhető fel, hogy akkor, amikor már tisztán állott előtte a délvidéki események képe, behódolva az uralkodó rendszernek, előbb pertörlés iránt tett előterjesztést, utóbb pedig a per újrafelvétele után, nem rendelte el a főbűnösök előzetes le tartóztatását, akiket különben 1944. január 21-i tiszti parancsában maga is súlyosan megbélyegzett, s ezzel lehetővé tette azok megszökését. Ez a cselekménye a népbíróság felismerése szerint a Btk. 478. §-ának első bekezdésében meghatározott hivatali bűnpártolás büntetének ismérveit tartalmazza, mert mint közhivatalnok, hivatali hatalmával visszaélve, azon célból, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon, a büntetőeljárás körül hivatali kötelességének teljesítését elmulasztotta, illetőleg büntetőeljárás eredményének megghiúsítását célzó intézkedést tett.

Az a körülmény, hogy ezt a politika kívánta így, vagy pedig a németek nyomására tette, nem mentheti az ügy elpalástolásában való, elítélendő részvételét, s legfeljebb csak mint enyhítő körülmény jöhet számításba.

B)

Beszámítást kizáró, vagy büntethetőséget megszüntető ok nincs, miért is vádlott bűnösségét a fentiek szerint meg kellett állapítani és őt meg kellett büntetni. A büntetés kiszabásánál súlyosító körülményként vette figyelembe a népbíróság a vezérkari főnök különbíróvága működésének a demokratikus Magyarország kialakulását különösen akadályozó hatását és a bíróság vészbíróság jellegét (maga vádlott is éles fegyvernek nevezi azt), továbbá a délvidéki vérengzések szörnyű kegyetlenségét és nemzetközi jelentőségét, illetőleg azt, hogy ez a magyar és a szerb nép háború

utáni együttműködésének megnehezítésére lehetett volna alkalmas. Ezzel szemben gyakorolt kegyelmet is és függesztette fel a vkf. különbírósága által kiszabott büntetéseket, így pl. Kovács Imre esetében is, akinek 15 évi fegyházbüntetését próbaidőre felfüggesztette, úgyszintén hogy az akkori rendszer és a németek nyomása alatt tett előterjesztést a délvidéki rémtettek elkövetői elleni bűnvádi eljárás során a per törlése iránt.

Mindezeknek a bűnösségi körülményeknek gondos mérlegelése után, a népbíróság úgy találta, hogy a kiszabott büntetés áll a vádlott cselekményei tárgyi súlyával és alanyi bűnösségének fokával arányban.

II.

Fel kellett ellenben menteni vádlottat a Nbr. 11. §-ának 1. és 5. pontjában meghatározott háborús bűntettek miatt ellene emelt vádak alól. Vád tárgyává tett, s a vádirat szerint ekként minősített cselekményeire vonatkozólag a népbíróság a fentebb már megjelölt bizonyítékok alapján a vádirat szerinti sorrendben a következő

tényállást

állapította meg:

1. Vádlott 1941. június 24-én lépte át az ország határát, mint a Kárpát-csoport parancsnoka, a magyar haderővel, amely a gyors-hadtestből, egy hadivadász és egy határvadász dandárból állott. A feladata az volt, hogy a német és a román haderők közötti térben nyomuljon előre és köztük az összeköttetést állítsa helyre. Azt hitte, hogy ennek a feladatnak a teljesítése után megállanak. Hogy a német vezetésnek mik voltak a szándékai, arról az előnyomulás alatt nem érzékelhetett semmit. Egy német tábornoktól hallottakból arra következtetett, hogy a magyar erők közreműködése az orosz háborúban tulajdonképpen sem terület által, sem operatív célkitűzések által lehatárolva nincs, ami benne a nyugtalanság érzetét keltette, mert úgy érezte, hogy sodródunk cél és határ nélkül. Ennek megfelelően a magyar csapatokat kímélete-

sen és visszatartással igyekezett vezetni. Végül is a vkf. úgy intézkedett, hogy csak a gyorsadtest vesz részt a további hadműveletekben Dálnoki Miklós Béla vezetésével, a két másik dandár pedig a vádlott parancsnoksága alatt, mint megszálló csapat, visszamarad Kelet-Galíciában.

Annak ellenére, hogy a gyorsadtest ekként vádlott parancsnoksága alól kikerült, vádlott nem adta fel vele a kapcsolatot és azt a szándékát sem, hogy az előnyomulásból azt is kivonja. Többször felkereste, s javasolta, úgy a német, mint a magyar vezetőségnek a hazaszállítását. Ezt sikerült is elérnie.

1/a Vádlottnak vád tárgyává tett ezen cselekménye, hogy ti. a Kárpát-csoport parancsnokaként részt vett az Oroszország elleni háború kezdeti szakában, nem tekinthető bűncselekménynek. Nem ő üzent hadat Oroszországnak. Mint magas rangú katona is, csak éppen parancsra vett részt a hadműveletekben, mint egy közlegény. Ezen a címen sok más olyan magas rangú katonatisztet is felelősségre lehetne vonni, akik a demokratikus Magyarországon is jelentős szerepet játszottak és játszanak. Vádlott nemhogy arra törekedett volna, hogy Magyarország a háborúban mind fokozottabb mértékben belesodródjék, hanem éppen ellenkezőleg, a fentebb már megállapítottak és az alább még megállapítandók szerint a rendelkezésére álló eszközökkel mindent elkövetett, hogy minél kevésbé bonyolódjunk bele a háborúba, illetőleg abból minél előbb kilépjünk. Erre mutat a gyorsadtest visszahozatalára irányuló sikeresen keresztülvitt szándéka is.

2. A volt kormányzó 1941. szeptember elején vezérkari főnökké nevezte ki. Ebben a minőségében a volt kormányzó és Bárdossy László akkori miniszterelnök társaságában még ugyancsak szeptember havában Hitler főhadiszállására utazott. Ez alkalommal sikerült keresztülvinnie a gyorsadtest visszahozatalát, aminek a fejében, igaz, hogy megszálló hadosztályokat kellett az orosz hadszíntérre kiküldeni, amitől a németek semmi körülmények között sem voltak hajlandók elállani.

2/a A 2. pont alatt megállapítottak is éppen azt bizonyítják, hogy vádlott minden törekvése az volt, hogy a harcoló gyorsadtest hazahozatala folytán minél kisebb mértékben vegyünk részt

az oroszok elleni háborúban. A harcoló csapatok helyett megszálló erők kiküldése nemhogy fokozottabb mértékben való belebonnyolódásnak volna tekinthető a háborúba, hanem éppen ellenkezőleg kisebb mértékben való részvételnek minősítendő. Különös különben, hogy a népügyészség vádiratában ezzel kapcsolatosan terhére rója vádlottnak, hogy a megszálló erők sem gyalogsági fegyverrel, sem tűzérséggel ellátva nem voltak. Talán azt sérelmezi, hogy nem tudtak hatékonyabban ellenállani? Ez mai szemmel nézve nemhogy hátrányára, de éppen javára szolgálhatna a vádlottnak.

3. A vezérkari főnök különbíróságának működésével és vádlottnak ezzel kapcsolatos tevékenységével, valamint ennek büntetőjogi értékelésével a népbíróság fentebb már foglalkozott. Helyes mérlegelés eredményeként megállapíthatóan ez a rendelkező rész szerinti bűncselekményeknek minősítendő. Vádlott ezen tevékenységének kétszeres büntetőjogi értékelése a ne bis in idem elvét sértené.

4. Vádlott Budapesten 1942 tavaszán Bartha, akkori honvédelmi miniszterrel együtt tárgyalásokat folytatott Keitel német vezérezredessel a magyar honvédségnek az orosz háborúban való további részvétele tárgyában. Keitel a tárgyalások alkalmával 15 gyaloghadosztályt, egy páncélhadosztályt, két hegyidandárt és két megszálló hadosztályt kért a magyar kormánytól. A tárgyalásokat a magyar kormány részéről Bartha miniszter vezette. Vádlott mint szakértő vett azokban részt. Hangoztatta, hogy mi katonát nem adhatunk, mert a honvédség nem korszerű. Bartha e tekintetben nem nagyon támogatta. Végül mégis sikerült elérnie, hogy csak 9 hadosztályt adjunk, de ezt is csak úgy, hogy a kivonuló magyar haderőt fegyverzet és felszerelés tekintetében a németek hozzák egy nivóra a német seregtestekkel, s különösen közlekedési eszközökben segítsenek ki bennünket. A páncélos hadosztályhoz pedig az anyagot teljes egészében ők szolgáltatassák. A kilenc gyaloghadosztályból és egy páncélos hadosztályból álló 2. magyar hadsereg egyébként a legkorszerűbben felfegyverzett hadsereg volt, természetesen magyar szemmel nézve.

4/a A 2. hadsereg kiküldését a kormány rendelte el. A Keitel-féle

tárgyalások már csak következményei voltak Ribbentrop látogatásának, aki januárban járt itt, amidőn a magyar kormánnyal megállapodott az orosz háborúban való további részvétel tekintetében. Ez a kérdés tehát politikai fronton dőlt el. Az igaz, hogy vádlott nem javasolta a kormánynak, hogy a kiküldéshez ne járuljon hozzá, de ilyen irányú javaslatot felelős katonai vezető nem is tehetett volna, mert azt illetőleg annak elfogadása szükségszerűen azzal járt volna, hogy Németország ezt tétlenül nem tűri, hanem rögtön tisztázza ezt az új katonai helyzetet. A fegyveres ellenállásért, a készületlen magyar hadsereg harcáért a hatalmas német túlerővel szemben, a felelősséget nem vállalhatta volna magára.

Arra vonatkozólag különben, hogy magyar katonai körök ellenjavaslati dacára járult volna hozzá vádlott a 2. magyar hadsereg kiküldéséhez, a vádhatóság mi bizonyítékot sem szolgáltatott.

Vádlott ez esetben is megtette ami tőle tellett: alkudozott Keittel a kiküldendő haderő mennyisége felől, még pedig eredményesen, mert jóval kisebb erőket küldtek ki, mint aminőket Keitel kívánt. Ez esetben is arra törekedett tehát, hogy minél kisebb mértékben vegyünk részt a háborúban.

5. A 2. magyar hadsereg által megszállva tartott doni frontszakaszon a hadsereg a lövészárokban majdnem egyenletesen volt felkenve. A németeknél ugyanez volt a helyzet. Hitler a maga politikai makacsságát és merevségét a német harcászatra is belevitte. Egy tapodtat sem engedett. Rugékonny védelemről vagy kitérésről szó sem lehetett. Vádlottnak erre vonatkozó javaslati, amelyeket a német vezérkarnak tett, mind vissza lettek utasítva. Polémiájuknak Hitler levele vetett véget, amelyet a kormányzóhoz intézett, s amely 1942. december 25-én érkezett meg. Hitler ebben nézetét a merev védelem alkalmazása tekintetében a leghatározottabban leszögezte és a kormányzót felkérte, hogy a maga részéről is ilyen parancsot adjon ki a csapatoknak. Kilitásba helyezte, hogy a kitérő alakulatokat felkoncoltatja, mert ezek különben is megfagynának az óriási fagyos pusztaságban. Erre vádlott, a kormányzó beleegyezésével kiadta a főellenállási vonal tartására.

A 2. magyar hadseregnek különben nem kellett volna feltétle-

nül vereséget szenvednie. Csapataink az 1941. és 1942. évi harcokban is igen jól megállták helyüket. Azután meg magyar hadsereg olyan jól felszerelve és felfegyverezve nem vonult ki az ellenség elé, mint a doni hadsereg. Az oroszok erő tekintetében csak kevéssel voltak fölényben. Ellenben fölényben voltak a harcászat és a fegyverzet terén. Ott ahol támadni akartak, erőiket suverin összefogták, a front többi részén csak csekély erőket hagytak vissza. 1943-ban vetették be további nagyszerű fegyvereiket, köztük a csataterék királynőjét, a T-34-es harckocsit.

Mindennek dacára a magyar hadsereg vereségének nem kellett volna katasztrofálisnak lennie. Ennek oka elsősorban a gyalázatosan rossz vezetés volt a németek részéről, akik pl. a rendelkezésre álló tekintélyes tartalékot lehetetlenül elfecsérelték. Oka volt továbbá a súlyos veszteségeknek a németek brutális magatartása csapatainkkal szemben: járható utakról leszorították őket, a szánokról a beteget és a sebesülteket lelökdösték, a pokrócokat és a meleg takarókat katonáinktól elvették. A községbe dacára a rettenetes hidegnek a magyarokat be nem engedték. Ezen okokra vezethető vissza a veszteségek legnagyobb része, amelyet a rendkívül nagy hideg még fokozott. Növelte továbbá a veszteségeket az a körülmény is, hogy a hadseregparancsnokság éppen a támadás előtti estén rendelte előre a harc vonalba a felváltandó alakulatokat.

A csata vesztesége egyébként körülbelül 96 000 embert tett ki. Ebből kb. 50 000 volt a fogoly. 7-8000 a halott, és a többi sebesült.

Mindazonáltal, hogy vereséget szenvedtünk, a magyar hadseregnek nem kell szégyellnie magát. A magyar katona megtette a kötelességét és nem maradt el semmiben sem, sem az olasz, sem a román, sem a német katona mögött.

A jobboldali magyar körök a vereséget annak tudták be, hogy kevés katonát adtunk. Szerintük egymillió magyar vehetett volna részt a doni hadjáratban. Vádoltat tehát tulajdonképpen azzal vádolták meg, hogy szabotált, amikor kevés katonát küldött ki.

5/a A 2. magyar hadsereg a tárgyaláson kihallgatott szakértő tanúk, Nagybaczoni Nagy Vilmos és Suhay Imre vallomása szerint teljes mértékben a német katonai parancsnokságok vezetése

alatt állott. Vádlottnak a vezetésbe beleszólása nem volt. A doni katasztrófaért a felelősség, fentnevezett tanúk véleménye szerint a német vezetést terheli. A népbíróság, amely kellő katonai szakértelemmel nem rendelkezik, a felelősség kérdésében ellenkező adat híján, magáévá tette a fentebb megnevezett és foglalkozásuknál fogva szakértőknek tekinthető tanúk véleményét, s vádlott felelősségét a doni vereségért nem találta megállapíthatónak.

6. A doni vereség után a 2. hadsereg alakulatai a frontról lassanként mind kivonattak és hátul gyülekeztek. A német hadvezetőség szándéka az volt, hogy a 2. hadsereget felváltás és retablirozás után újból beveti az arcvonalba. Vádlott azonban erélyes fellépésével kiharcolta a hadsereg fennmaradt részeinek hazaszállítását. Újabb harci erők kivételét pedig megakadályozta. E célból ment bele a hadseregnek egy olyan nagyvonalú átszervezésébe, amelyet a vezetés háborúban nem hajt végre. Ezt a harcot a német hadvezetőséggel teljesen egyedül vívta meg. Törekvéseit a magyar politika szívesen látta, de erről az oldalról nem támogatta senki.

Az igaz, hogy a 2. hadsereg hazaszállítása ellenében a hosszú hadtápvonalak miatt és a partizántevékenykedésekre való tekintettel a németek ragaszkodtak megszálló csapatok visszahagyásához. Kiszolgáltatottságunk mellett, ez ellen nem tehattünk semmit. A németek birtokon belül voltak. Mindenesetre ez a csereüzlet igen előnyös volt. A németek azonban ez esetben is csalárdul kijátszottak bennünket. Megállapodás és ismételt ígéret dacára megszálló csapatainkat oly későn irányították vissza a front visszavételekor, hogy ezek több helyen a német utóvédek vonalában harcba kerültek és harci veszteségeket szenvedtek. Igaz, hogy e tekintetben saját csapataink sem viselkedtek mindig elég ügyesen, de a németeknél a rosszindulat határozottan megállapítható volt. Vádlott kérései és megkeresései ezen illegális és illojális eljárás miatt éppen úgy, mint korábbi kérelmei a megszálló csapatok hazabocsátása iránt elintézetlenek maradtak.

6/a A 2. hadsereg megsemmisülése után a németek további harcos erők kiküldését kérték. Ezzel szemben vádlott csak megszálló erőket bocsátott rendelkezésükre. Ekként saját hatásköré-

ben most is arra törekedett, hogy minél kisebb mértékben vegyünk részt a háborúban, s harcvonalból kivonuljunk. Nem állapítható meg tehát, hogy elősegítette Magyarországnak a háborúba való mind fokozottabb mérvű belesodródását, illetőleg ezt megakadályozni nem törekedett.

7. Egy alkalommal, amidőn 1943 nyarán a német főhadiszálláson kint volt, Keitel hangoztatta előtte, hogy Magyarország nem állhat félre és ismét be kell lépnie a frontba és kérte, hogy Szerbia megszállásához három magyar hadosztályt bocsássunk rendelkezésére. Vádlott ebben jó alkalmat látott arra, hogy az orosz hadszínteret végleg otthagyjuk és a háborúból kilépjünk. Ki akarta használni az alkalmat. Ezért azt válaszolta, hogy lehet a dolgokról beszélni, az előfeltétel azonban az, hogy az orosz hadszínteret teljesen otthagyjuk. Keitel azt felelte, hogy erről lehet szó. A honvédelmi miniszter a minisztertanács elé terjesztette vádlottnak ezt a javaslatát, az azonban elutasította. A dologból így nem lett semmi.

7/a. Vádlottnak ezzel az akcióval először is az volt a célja, hogy az orosz hadszínteret végleg otthagyjuk, ami most sem kifogásolható. Másodsorban pedig a győztes hatalmakhoz való átállást célozta a Balkánon. Ebben az időben ugyanis várható volt, hogy az angolszász csapatok a Balkánon partraszállanak, hogy az első világháborúban bevált módszer szerint délről, a Duna-medencén át adják meg a kegyelemdőfést a német hatalomnak.

Felmerült az a kérdés, hogy miért nem állott át az oroszokhoz? Védekezése szerint a határoktól ezer kilométernyire nem lehet átállani, mert ez esetben a katonaság nélkül maradt védtelen háttország teljesen ki van szolgáltatva az ellenség bosszújának. Átállani csak a határok közelében vagy mentén lehet és ésszerű, amikor is a háttország védelme biztosítva van. Az oroszokhoz való átállásnak egyébként az oroszoktól való félelem is akadálya volt.

Vádlottnak ez esetben is arra irányult tehát a tevékenysége, hogy a háborúból kilépjünk, illetőleg a győztesekhez csatlakozunk, nem pedig az, hogy a háborúba mind fokozottabb mértékben belesodródjunk.

8. A Kárpátok megerősítését még a vádlott elődje rendelte el.

Werth Henrik az Északkeleti-Kárpátokat három vonalas erődrendszerral erősítette meg, s azután kiterjesztette a munkálatokat az erdélyi országhatárra is. Vádlott az erődítést az Északkeleti-Kárpátokban beszüntette és a munkát csak Erdélyben folytattatta. Erdély visszacsatolt részének déli és nyugati határa, amellyel szemben állandó volt a román erők összpontosítása, teljesen nyílt volt. Ezért e határvonulatokat sürgősen meg kellett erősíteni. Emellett folytatta Erdély keleti határán már elődje alatt megkezdett erőd-vonal kiépítését is, különösen a székely föld védelme céljából, amelyet a románok úgy keletről, mint nyugatról harapófogóban tartottak.

8/a Vádlottnak ez a működése nem tekinthető háborús bűncselekménynek, különösen nem minősíthető a vád szerint.

9. Vádlott nem hitt Magyarország megszállásában a németek által. Kállay miniszterelnök sem hitt. Tudta, hogy a németek Kállay politikája miatt nagyon el vannak kedvetlenedve, azt is tapasztalta, hogy annak következtében, hogy a 2. hadsereget hazahozta és új haderő kiküldését hátráltatta, sőt még a megszálló erők hazahozatalát is állandóan sürgette és erőszakolta, fokról fokra elvesztette a németek bizalmát. Azt is tudta, hogy a németek a harctéren nagyon gyengén állanak és azon mód, ahogy a háború Magyarország határához közeledik, az ország keleti része lassan hadműveleti területté válik. Ez ugyan a katonai adminisztrációt ezen területeken bekapcsolja, de katonai megszállásra nincsen szükség. Azt, hogy a németek már olyan kétségbeejtő helyzetben vannak, vagy annyira elvakultak, hogy egy ilyen erőszakos lépést megkockáztassanak, nem hitte volna. Az a körülmény pedig, hogy a megszállásról már régóta különböző híresztelések kaptak lábra, még jobban megerősítette benne azt a hitet, hogy csak mendemondáról van szó. Hogy a magyar határon, Sopron megyével szemben csapatösszevonások vannak, azt március 10-től kezdve konkrét jelentések alapján is tudták és azt a hírt is vették, hogy ezek az országot meg akarják szállni. Ezért a külügyminiszter a német követhoz, vádlott pedig a katonai attaséhoz fordult felvilágosításért. A válasz mindkét részről megnyugtató volt. A német katonai attasé még azt is kifejezte, hogy a német vezérkar csodál-

kozik azon, hogy a magyar vezérkar elveszti a nyugalmát, ha a határon német csapatok gyakorolnak. Tényleg, csapatösszevonások gyakorlat céljából határainkon máskor is előfordultak. E híresztelésekkel kapcsolatban ellenrendszabályokat tenni magunk részéről azért sem tartotta volna helyesnek, mert ezáltal egy megszállást valóban kiprovokálhatott volna. De egészen biztosan kiprovokált volna egy megszállást abban az esetben, ha már előbb tett volna intézkedéseket egy német megszállás ellen. A kezdeményezést magunkhoz ragadni ezen a vonalon nem lehetett. Lapulni kellett annál is inkább, mert keleti határainkon nagy dolgok voltak kialakulóban.

Március 16-án a volt kormányzónál egy értekezlet volt, abból a célból, hogy elfogadja-e Hitler meghívását Salzburgba, amely meghívást Jagow német követ szóbelileg tolmácsolt azon hozzáadással, hogy ha akadályozva lenne, nem kell kijönnie. A miniszterelnök volt az első, aki a kérdés tárgyalásához hozzászólt és nem tanácsolta a kormányzó kiutazását. A honvédelmi miniszter nyilatkozata szintén nemleges volt, de már nem olyan határozott formában. A külügyminiszter határozottan igennel válaszolt, úgyszintén vádlott is. A kormányzó az „igen” mellett döntött. Így 17-én különvonaton elindultak Salzburg mellé Kleeshein kastélyba, ahol Sztójay csatlakozott hozzájuk. Vádlott éppen a feszült politikai helyzet miatt volt az utazás mellett, mert a politikában a németekkel szemben legjobbnak tartotta az egyenes rámenést és nem a kerülgetést és a bújócskajátszást.

A tárgyalásokat tulajdonképpen Hitler és a kormányzó folytatták, a többiek csak statiszták voltak. Hitler szokatlanul durva hangot használt, de a kormányzó sem hagyta magát. Hitler szemrehányást tett a kormányzónak, hogy dacára korábbi figyelmeztetésének, a magyar politika vonalvezetésében semmiféle változás nem hajtott végre, sőt a helyzet azóta annyira romlott, hogy szinte tarthatatlanná vált. Ezért ő politikai garanciákat teremt magának. A kormányzó a délelőtti tárgyalások után, amelyek semmiféle eredményt nem hoztak, el akart utazni. A németek azonban a különvonatot a légitámadás ürügye alatt eltüntették. Ebéd után, amely a lehető legfagyosabb és legfeszültebb hangulatban folyt le

és amelyen Hitler teljesen magábaroskadva, vizenyős tekintetével maga elé meredve ült, a tárgyalásokat folytatták. A megbeszélés ugyanazon téma körül és hasonló durva hangnemben folyt és eredményt most sem hozott. Hitler arra akarta rávenni a kormányzót, hogy együttesen egy olyan proklamációt adjanak ki, amelyben kifejezésre juttatják azt, hogy a német csapatok a magyar és német kormányok közötti megállapodásnak megfelelően és egyetértésben, tekintettel a harcterület közeledésére, Magyarország megvédésére, bevonulnak. A kormányzó ilyen proklamáció kiadásába egyáltalában nem akart belemenni és el akart utazni nyomban, a vonat azonban még mindig nem került elő.

A tárgyalás félbeszakítása után vádlott engedélyt kért a kormányzótól, hogy bemehessen Hitlerhez. A kormányzó ezt megengedte. Hitlerhez belépve, mindjárt azzal kezdte, hogy minden konfliktusban, amely egymással szemben álló felek között felmerül, megmondják egymásnak azt, hogy mit akarnak és mit követelnek. Ha a helyzet nagyon elmérgesedett, ezt az államok egymás között ultimátummal intézik el, amelyben a követelések határozottan kifejezésre jutnak, hogy mit, hogyan, illetve meddig kell teljesíteni. Eddig velünk szemben csak fenyegetésekről és politikai garanciákról volt szó, de tulajdonképpen, hogy mit akarnak tőlünk, azt még nem tudjuk. Erre Hitler kereken és kertelés nélkül kijelentette, hogy Magyarországot meg akarja szállni és katonailag megszállva tartani addig, amíg a politikai garanciákat magának meg nem teremti. Vádlott erre felhívta Hitler figyelmét ezen lépés végzetes következményeire, amelyek nemcsak számunkra, hanem a németek számára is igen nagy és jóvátehetetlen erkölcsi és anyagi kárt jelentenének. Németországra főként erkölcsi kárt, mert azt fogják mondani, hogy egyetlen barátjukat, Magyarországot is milyen brutálisan kezelik, és azonkívül megjegyezte, hogy erre a lépésre nincs is szükség, mert hiszen a kívánt politikai garanciát politika útján is el lehet érni. Az ilyen brutális beavatkozás a két nép közötti jóviszonyt ismét annyira elrontaná, mint volt a Rákóczi és Kossuth idején. Vádlott szavai szemmel láthatóan hatottak Hitlerre, de kijelentette, hogy nagyon sajnálja, mást már nem te-

het, mert csapatainak már kiadta a parancsot Magyarország megszállására. Erre vádlott megjegyezte, hogy egy katonai akciót, még 5 perccel annak megkezdése előtt le lehet mondani. Hitler behívatta Keitel és megkérdezte tőle, hogy vajon a bevonulást le lehet-e még mondani? Keitel azt jelentette, hogy nem. Valóban a német csapatok aznap este 10 órakor Bicskénél és Ceglédnél a saját maguk által családul végrehajtott robbantások következtében okozott vonalmegszakítások folytán, kivagoníroztak, tehát este 7 órakor, amidőn vádlott Hitlernél volt, már gurultak Budapest felé. Hitler nyilván ezért vallott a katonai megszállás tekintetében ilyen későn színt.

Hitler, Keitel eltávozása után vádlott előtt kifejtette még, hogy mindennek dacára Magyarországot nem akarja a birodalomba bekebelezni, mert Magyarország mindig független állam volt, s ő egy erős és független Magyarországot akar. Legfeljebb három-négyheti megszállásról van szó és azután csapatait Magyarországról kivonja. Kijelentette, hogy hajlandó csapatainak parancsot adni arra, hogy fegyvert ne használjanak, ha ezt részünkről is meg tesszük. Persze, amennyiben ellenállnak, akkor a legnagyobb eréllyel fog fellépni és nem fog senkit és semmit kímélni. Akkor a kormányzónak és a családjának a sorsát sem tudja garantálni és román meg tót csapatokat is fel fog ellenünk használni. Ezzel vádlott kihallgatása véget ért. Vádlott még megkérdezte tőle, hogy hajlandó-e Magyarország függetlenségére vonatkozó kijelentéseit a kormányzó előtt is megismételni, amire Hitler „igen”-nel válaszolt. Vádlott jelentette ezt a kormányzónak, aki ezután bement Hitlerhez. Kb. 10 perc múlva visszajött, s ezek után hazautaztak. A vonatról ment ki a parancs a honvédelmi miniszter és a kormányzó hozzájárulásával arra, hogy a német csapatokat barátságosan kell fogadni.

9/a Vádlottnak, ezen vád tárgyává tett cselekménye nem tekinthető olyannak, amely a vádirat szerinti háborús büntett megállapítására alkalmasnak volna tekinthető. Nem állapítható meg, hogy ő egyezett volna meg Hitlerrel a megszállás kérdésében: amikor tárgyaltak, a megszállás már folyamatban volt. Az ellenállás, a kihallgatott tanúk szerint teljesen hiábavaló lett volna, és

csak teljes pusztulásunkat eredményezte volna. A magyar hadsereg egyes helyőrségeiben volt szétszórva, főként Erdélyben. Egyeséges erőkifejtésre nem volt alkalmas. A póttestek fegyver és lőszer nélkül voltak. A hadsereg még mindig a németek pártján állott. Ezeket a németek ellen fordítani éppoly kevésbé sikerült volna, mint fél évvel később, október 10-én.

10. A vádirat, indítványi részének 11/1. pontja alatt csak egész általánosságban teszi vád tárgyává a vádlott vezérkari főnökségének idején az Oroszországban lévő magyar honvédhadsereg parancsnokai és tagjai által a megszállott területek lakossága ellen elkövetett kegyetlenkedéseket, fosztogatásokat és gyújtogatásokat.

Idevonatkozóan konkrét tényállást megállapítani a tárgyaláson fennforgott bizonyítékok alapján nem lehetett. Vádlott – védekezése szerint – szemléi alkalmával azt tapasztalta, hogy a lakosság és a magyar csapatok között nagy a rokonszenv, a lakosság a magyar csapatokat nagyon szereti. Viszont katonáink is nagyon jól érzik magukat. A nincstelen polgári lakosságnak rendszeresen ételmezt osztanak ki. Egyébként a megszálló hadseregparancsnokok, a németeknek voltak alárendelve. Ebben vádlottnak beleszólása nem volt. A megszállt területen előforduló eseményekért a hadseregparancsnokok a felelősek. Amikor vádlott mint megszálló hadseregparancsnok működött, az alája tartozó területen, semmiféle atrocitás nem történt.

Ugyancsak egész általánosságban vád tárgyává tétetik, hogy a honvédalakulatok a hozzájuk beosztott munkaszolgálatosokkal, – büntető és zsidó munkásszázadok tagjaival – emberi képzeletet felülmúló kegyetlenkedéseket követtek el, rendes ételmezésben nem részesítették őket, hozzátartozóik, s a jóléti szervek által nekik küldött ruhát nem osztották ki közöttük stb., stb.

10/a Ezzel kapcsolatosan a népbíróság ismételten leszögezi jogi álláspontját: a kegyetlenkedésekért, csak maga a kegyetlenkedő vagy az a parancsnok tehető felelőssé, aki erre parancsot adott, vagy azt elnézte. Vádlotról ilyesmi nem állapítható meg. Ő csupán azon az alapon, hogy vezérkari főnök volt, mindezekért felelőssé nem tehető. Annál kevésbé, mert saját hatáskörében min-

dent megtett a konkrét panaszok kivizsgálása és orvoslása végett, s hogy közbenjárása nem járt mindig eredménnyel, ez nem rajta múltott. A korszellemmel szemben bizony sokszor tehetetlen volt. Ezért azonban még nem bűnös.

11. Az újvidéki tisztogatási akcióval és annak jogi értékelésével a népbíróság fentebb már foglalkozott.

12. A vezérkari főnök különbíróságának nyomozó hatóságai által elkövetett atrocitásokért a végindítvány csak Rózsa Ferenc agyonverését inkriminálja – vádlottat felelőssé tenni, minden további nélkül nem lehet. Ismételten hangsúlyozza a népbíróság, hogy egy bíróság elnökét felelőssé tenni a nyomozó hatóság által esetleg elkövetett atrocitásokért jogilag és erkölcsileg is abszurdum.

13. A vádirat III/1. pontjában vád tárgyává tett cselekmények a vkf. különbíróságának működése körébe esnek. Schönherz Zoltán esete, akinek vádlott nem adott kegyelmet, szintén ott értékeltetett.

Schönherz esetében egyébként vádlott védekezése szerint az államvédelmi központ vezetőjének véleménye volt a döntő. Ő Schönherzet már egy kémkedési ügygel kapcsolatosan ismerte. A kegyelmet a leghatározottabban elutasította, mert Schönherz volt a feje az országos és a laktanyákat állandóan nyugtalanító pacifista és defetista propagandának. Azonkívül semmiféle megbánást nem mutatott, vádlott szemében pedig a megbánás igen nagy szerepet játszott. Több jóvátételt – szerinte – az elítélt eleve nem teljesíthet, mint hogy tettét őszintén megbánja. Ez legtöbb esetben elég volt ahhoz, hogy az elítélteket nagyvonalú elbánásban részesítse. Így pl. Kovács Imre parasztpárti politikusnak 15 évi büntetését felfüggesztette azért, mert az tettét megbánta és megígérte, hogy az agitációtól tartózkodni fog. Schönherz kegyelmi kérvénye fölött egyébként vádlott három napig gondolkozott és sajnálatosnak tekinthető, hogy Bajcsy-Zsilinszky Endre, vagy más jelentékenyebb baloldali politikusok nem jártak el nála ebben az ügyben, mert ez eshetőleg Schönherz életbenmaradását eredményezte volna.

14. Borkanyuk Eleknek, a kárpátaljai kommunista párt főtítkárának esetét a vádhatóság végindítványa szerint nem tette vád tárgyává.

III.

Minthogy ekként a fentebb II. pont alatt megállapított tényállások alapján nem állapítható meg, hogy vádlott az 1939-ik évi háborúnak Magyarországra való kiterjedését, Magyarországnak a háborúban való mind fokozottabb mértékben történt belesodródását vezető állásában kifejtett tevékenységével elősegítette, illetőleg azt megakadályozni nem törekedett, bár erre vezető közhivatali állásánál fogva módja lett volna, továbbá hogy a megszállott területek lakosságával a reá bízott hatalommal visszaélve, kegyetlenkedett volna, vagy általában akár belföldön, akár külföldön felbujtója, tettese vagy részese lett volna emberek törvénytelen kivégzésének vagy megkínzásának – őt az Nbr. 11. §-ának 1. és 5. pontjaiban meghatározott háborús bűntettek miatt ellene emelt vádak alól a Bp. 326. §-ának 1., ill. 2. pontja alapján fel kellett menteni, mert a vád tárgyává tett cselekmények egyrészt nem bűncselekmények, másrészt pedig nincs bebizonyítva, hogy azokat a vádlott követte volna el.

IV.

Vádlott mentalitására vonatkozóan általánosságban, tényként állapíthatók meg még a következők:

A háborúval szemben nem volt vaskalapos katona, hanem teljesen elfogulatlanul nézte azt. A háborút a nemzetközi érintkezés egyik formájának tartotta, amelyben sem szimpátia, sem antipátia nem játszik szerepet, hanem tisztán az érdekek a döntők. A németek brutális hadászataát, a Vernichtunge-strategie-t, amelynek előterében majdnem mint öncél a véres csata áll és minden más eszközt majdnem kizár, elvetette. Az volt a felfogása, hogy az ellenséggel történő alkudozás, kompromisszumos tárgyalások éppen olyan hatásos eszközei lehetnek a háború fordulatainak, mint

maga a csata, ha az ember ezeket ügyesen kombinálja. Ezért az ellenséggel való politikai érintkezés, illetve eszmecsere, a színterek mögött továbbra is fenntartandó, és ha ez a háború kitörése előtt nem lett volna meg vagy megszakadt, úgy ez az érintkezés azonnal újra felveendő.

Nagy híve volt az angolszász hadviselésnek, amelyet a hadművészet szempontjából tökéletesnek tartott. Ezen hadviselésben csata, alkudozás, pénz és kompromisszum, mind egyformán szerephez jutnak. A hadviselésnek ezt a módját, a német brutális csata – hadászataival szemben mercantil vagy hasznos hadászatnak nevezte el. Azért hasznosnak, mert bár az angolszászok a csatákat el szokták veszíteni, de a háborút mindig megnyerik. Ma pedig ez a fő. Churchill emlékiratait – bár nem annak készültek –, a hadászat szempontjából, épp oly alapvető munkának tartotta, mint Clausewitz híres művét: „Vom Kriege”. Két világ áll e műben egymással szemben a hadvezetés terén is, amelyek közül vádolttnak Churchill világa jobban tetszett, mert szabadabb, lendületesebb és zseniálisabb volt.

Mint katona nem volt németimádó. Még a „Blitzkrieg” lendülete sem tudta a németcsodálatnak megnyerni, mert ezt az események különös fordulatai folytán teljesen átmeneti jelenségnek tartotta. Ezért megtartotta józan ítéletét. Meg volt győződve arról, hogy a németek a háborút még Oroszországgal szemben sem fogják megnyerni. Kedvező esetben, döntetlen kimenetelt jósolt. Ezen felfogásáról egy tanulmányt is írt, amelyet a kormányzó katonai irodájában is felterjesztett. Ezen tanulmányában kifejtette a háborúról való felfogása mellett még azt is, hogy Magyarországnak egy német győzelemtől nincs sok remélhivalója, mert a Volkisch Németország mellett nemzeti államok aligha maradhatnak meg. Ezért legjobb lesz Magyarország számára az, hogyha ebből a háborúból minél előbb kivonja magát. Ezen felfogásnak a végrehajtása vezette és sarkallta akkor, amikor a vezérkar főnöke lett.

Mint a vezérkar főnöke elsőrendű kötelességének tartotta a magyar katonák szemét kinyitni és a német révületből felébreszteni őket. (Lásd idevonatkozólag a tárgyaláson becsatolt és ismertetett iratait.) Ezt az ébresztgetést különben már mint a hadiaka-

démia tanára, 1928-ban megkezdte, aminek a következménye az lett, hogy felmentették azon a címen, hogy tévtanokat hirdet. Persze a németcsodálatban elmerült szellemek átállítása nehezen ment. Nézeteit is csak fokozatosan fejthette ki. Vigyáznia kellett, nehogy a sietéssel ellenkező hatást érjen el és gyanút keltsen. Megbeszélései a németeket illetően, nemcsak a hadvezetés terén mozogtak, következetesen rámutatott arra is, hogy a magyar sorsot a német sorstól el kell választani, sőt eljöhét az az idő is, hogy a németekkel szembe kell fordulni és az „eb uralom” álláspontjára kell helyezkedni. (Lásd ugyancsak fentebbi iratokat.) El is nevezték csakhamar „eb uralom” tábornoknak.

Mihelyt a vezérkar főnöke lett, az intim kapcsolatot a német és a magyar vezérkar között, különösen a korlátlan telefonbeszélgetések terén, megszüntette. A Berlinnel való közvetlen beszélgetést megbízásán és tudtán kívül nem engedélyezte. A kulcspozícióban lévő tisztek beosztásában változtatásokat csinált. (Sáska stb.) Igyekezett olyanokat behozni, akiket német vonatkozások nem terhelnek. Sajnos azonban különösen a fiatalabbak között, ilyen csak keveset talált és bizony többekben csalódott, mert ha nem is kimondottan német, de jobboldali vonatkozások előbb vagy utóbb kiderültek. Persze itt is óvatosan kellett eljárnia, mert a németek résen voltak és egyes személyek felváltásánál felvilágítókat kértek, sőt számon kérték. Ezen tevékenységei lassanként a jobboldalnál nagy port vert fel. Legintimebb megbeszélései a jobboldali sajtó által kritika tárgyává tettek, ami jellemző volt alantasai indiszkréciójára és arra a nehéz helyzetre, amelybe ennek folytán került. Miután németbarát nem volt, csakis angol-szászbarát lehetett és mint ilyen persze csak „áruló”. Az, hogy „magyar” volt, nem jutott eszükbe. Szerintük a magyarbarátság, a „csak magyar” gyáva kibúvás volt a színvallás elől. Így az a bizalmi tőke, amelyet több mint 35 éves katonai múltjából hozott magával, a külső behatások és a belső fúrások folytán mindinkább fogyott és ezt lassanként teljesen felélte, úgy a németeknél, mint befelé is.

Fentebbi elvi és érzelmi álláspontjának gyakorlati illusztrálására felsorolhatók az alábbiak:

1. A németek Magyarország megszállása után azonnal felváltását követelték és ki is erőszakolták.

2. Felváltása után el akarták fogni, üldözték, bujdosó életet kellett élnie.

3. A magyar kormány bíróság elé állította azért, mert a német megszállást kiprovokálta azáltal, hogy a háborút a németek oldalán szabotálta.

4. A nyilas kormány által le lett tartóztatva és Sopronkőhidán bezárva. A németek érdekében egy lépést sem tettek, sőt SS-katonákkal őriztették.

5. Több mint két és fél évi együttműködéséért egyetlen német kitüntetést sem kapott, holott egyes bajtársai már csupán pár havi együttműködés után lovagkeresztet kaptak.

6. Ribbentrop ajánlatát a hatalom átvételére, visszautasította.

Mint vezérkari főnök, a kormánnyal szemben teljesen lojális volt.

Politikailag teljesen elfogulatlan volt. Miután saját erejéből küzdött fel magát, független volt minden kasztól, kotériától, és nézettől. A társadalmi osztályokat teljesen elfogulatlanul, tisztán a nemzet szempontjából nézte. Ízig-vérig katona volt. Harcos militarista és így esküdt ellensége a pacifizmusnak és a defetizmusnak. A demokráciában is a harcos demokráciák híve volt. 1919-ben mint százados szolgálta a demokrácia ügyét a Vörös Hadseregben. A kommunizmus után semmiféle kilengésben nem vett részt. Nem lett kommunistaüldözött, mint oly sokan mások, akik így akartak az új regime alatt érdemeket szerezni. Soha semmiféle katonai intézetben, sem egyetemeken, ahol előadásokat tartott, a kommunizmus ellen nem beszélt.

Az ő szemében Magyarország problémája az volt, hogy a harcot a győzők oldalán fejezzük be. Ezt célozták az angolszászok felé tett lépései és átállási tervei.

Mindenről lehetett vele beszélni. Tombor miniszter, Bajcsy-Zsilinszky és Malasics ismételten jártak nála. Lillafüreden a magyar írók, a baloldaliak is, fenntartás nélkül fejthették ki nézeteiket az általa rendezett összejöveteleken. A Gellért Szállóban a baloldali írókkal folytatott őszinte megbeszéléseket.

Politikai kapcsolatot sem jobbra, sem balra nem keresett. Politikai ambíciói nem voltak. A politikai vonalvezetés tekintetében teljesen a kormányra bízta magát. Szöges ellentétben állott a szélső-jobbaldallal, a fasizmussal, amiből nem is csinált titkot. Sohasem volt antiszemita. A zsidókérdésben azonban a korszellemmel – bár megkísérelte – nem tudott szembeszállni. Nem igaz az, hogy a zsidó munkásszázadok sorsát részvétlenül, ölbe tett kezekkel, közönyösen nézte volna, vagy pláne előmozdította volna, hogy őket kiirtsák. Sok parancsot és figyelmeztetést adott ki arra, hogy a zsidókkal emberségesen kell bánni, már csak azért is, hogy mint munkaerők megfelelhessenek. Sajnos ezek a parancsok nem tudtak a gyakorlatba áthatolni. De ez volt a sorsa a kormányzó parancsainak is. Egy fallal állottak szemben, mindenki palástolt, mihelyt zsidó ügyről volt szó. Előfordult, hogy a frontra külön kiküldöttet menesztett egy zsidó munkaszolgálatosért, s a századparancsnok, hogy a hazahozatalát megghiúsítsa, agyonlövötte az illető munkaszolgálatost. Egy másik esetben megbilincselve kellett magához rendelnie egy munkaszolgálatos zsidót, azért, hogy szabadon bocsáthassa. Konkrét esetekben Budapestről küldött ki rendőrségi detektíveket a hadszíntérre nyomozások foganatosítására, mert az ott működő katonai szervek eltussolták az ügyeket és hamis jelentéseket adtak. Egyébként a munkásszázadok a hadseregparancsnokságnak voltak alárendelve, amely hatásköri beavatkozás miatt több esetben tiltakozott is vádlott intervenciói ellen. A parancsnokok felváltásával sem lehetett gyökeresen segíteni a bajon, mert az új parancsnokok hasonló szellemmel voltak áthatva. Különösen áll ez a tartalékos tisztekre. Általános volt ez a szellem, különösen a harctéren, ahol a német vezetés dominált.

Vádlott a maga részéről mindent megtett, hogy még a hatáskörén túl is segítsen. Minden zsidó ügyben mindenkinek rendelkezésére állott. Amennyire tőle tellett, a zsidó munkásszázadokkal való bánásmódot annak megjavítását, minden eszközzel előmozdította. És miután maga nem lehetett ott mindenütt és nem ellenőrizhetett mindent, azon kiegészítéshez nyúlt, hogy a hadszíntéren egy tábornokot bízott meg a zsidó ügyek felügyeletével, hogy ezeknek a szétszórtan, gazdátlanul dolgozó alakulatoknak, gaz-

dájuk, felelős vezetőjük legyen. Ugyanezt javasolta a honvédelmi miniszternek is a hátszág részére is, ahol igen sok volt az atrocitás, s különösen a fegyelem lazulása és a korrupció öltött megdöbbentő méretet.

A zsidó munkásszázadok egyébként sem elvi, sem gyakorlati síkon, nem tartoztak a vkf. alá. A századokat a honvédelmi miniszter állította fel, szerelte fel, ő jelölte ki és adta át a kiszállításra a hadszíntérre. A századok alkalmazása, a hadsereg-parancsnokság hatáskörébe tartozott, amibe beleszólni, éppoly kevéssé tudott, mint a csapatok felhasználásába. A harctéren járva, a zsidó századokat is megszemlélte, a hiányokat kifogásolta, a parancsnokokat emberséges bánásmódra szólította fel, hazatérve pedig sürgette a honvédelmi minisztériumot a hiányok pótlására és megszüntetésére.

Személyes magatartásának illusztrálására a zsidókkal szemben a következő esetek hozhatók fel:

1. Kolomeában 200 zsidót vett ki a Gestapo kezéből, akiket halálba akartak hurcolni.

2. Munkácson, egy éjjeli gyakorlat keretében történt rendzavarás és fosztogatás alkalmával, éppen reggel megérkezve, ő maga személyesen vette kezébe az ügy kivizsgálását.

3. A nagykarolyi zsinagóga kifosztásának ügyét honvédegyének által, szintén magához vette, bár ez nem tartozott a vkf. bíróság hatáskörébe, mert az illetékes parancsnokság csak nagyon lanyhán működött.

Általában zsidókérdésben nem akarta magát senki sem exponálni, ezért kénytelen volt ő, mint legfőbb parancsnok exponálni magát.

Vádlottnak az átállással kapcsolatos tervei, illetőleg a tervek megvalósítására irányuló lépései a következők voltak:

1942 őszén az angolszászokkal Tömössy (Spieler) Jenő révén akarta Isztambulban felvenni a kapcsolatokat, ez a kísérlete azonban Kállay miniszterelnök beavatkozása folytán megghiúsult. Hatz Ottó isztambuli katonai attasé útján, később mégis megtörtént az első eszmecsere az angolszászokkal, amelynek keretében az angolszászokat biztosította, hogy ellenük nem harcolunk, hanem

összeütközés esetén rögtön átállunk. Hatz Budapestre egy rövidhullámú amerikai rádiót hozott, amellyel a hírváltást az angolszászokkal felvették. Hatz egyben azt a kérdést intézte az angolszászok megbízásából a vádlotthoz, hogy egy amerikai megbízottat, előreláthatólag magát Donovan ezredest, aki ejtóernyővel érkezne, fogadná-e? Vádlott igennel válaszolt. Közvetlenül a német megszállás előtt amerikai ejtóernyősök jöttek vádlotthoz, akiket még fogadott ugyan, de sajnos akkor már minden késő volt.

Az átállás végrehajtása céljából 1943 nyarán szabadcsapatot állított fel, amely 2000 emberből állott és korszerűen lett kiképezve és felszerelve. A kormányzó gyalogezredét, a 9. ezredet, a nyilas tisztektől megtisztította, úgy hogy ez teljesen megbízható volt. Rendelkezésre állott még lovashadosztály és a folyamerók is, abból a célból, hogy egy esetleges átállásnál a szembenálló elemeket megfékezzék.

A német megszállás persze mindennek véget vetett. Távozásakor úgy érezte, hogy jönnie kellett volna. Nagy meglepéssel töltötte el a Lisszabonból kapott azon értesítés, hogy a változás dacára az amerikaiak továbbra is őt ismerik el a magyar hadsereg főparancsnokának.

V.

A népügyész a tárgyaláson Józsa Bélának, az erdélyi kommunista párt egyik vezetőjének agyonveretését nem tette vád tárgyává. Hasonlóképpen Borkanyuk Eleknek az esetét sem. Ellenben Schönherz Zoltán esete miatt az Nbr. 11. § 5. pontjába ütköző háborús büntett címén emelt vádat.

E vádmódosítás miatt a bíróság a tárgyalás félbeszakítását, illetőleg elnapolását azért tagadta meg, mert erre a védelem előkészítése végett nem volt szükség. Schönherz Zoltán esetét ugyanis teljesen változatlan tényállás alapján minősítette a népügyész a vádirattól eltérőleg. Ez az eset a tárgyaláson per longum et latum tárgyalatott.

Boros Elemér tanú megesketését a bíróság a Bp. 222. §-ának 2. pontja alapján azért mellőzte, mert vallomása zavaros volt és ne-

vezett, vallomásának lényegére nézve ingadozást tanúsított. Vörös János és Varró László tanúknak a nyomozás során felvett írásbeli vallomásának a tárgyaláson való felolvasása pedig azért mellőztetett, mert a felolvasásnak a Bp. 313. §-ában írt feltételei hiányoznak.

VI.

Az ítélet egyéb rendelkezései a felhívott törvényszakaszokon alapulnak.

Budapest 1946. március hó 30. napján.

tanácsvezető bíró.

*

Népbíróságok Országos Tanácsa. NOT. I. 3162/1946/11. szám

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Népbíróságok Országos Tanácsa a háborús bűntett miatt vádolt Szombathelyi Ferenc elleni bűnügyet, melyben a budapesti népbíróság 1946. március hó 30-án Nb. XX. 653/1946/7. szám alatt ítéletet hozott, a népügyésznek a felmentés, a vádtól eltérő minősítés miatt és a büntetés súlyosbítása végett, a vádlottnak és védőjének felmentés és a büntetés enyhítése végett bejelentett fellebbezései folytán szóbeli tárgyaláson vizsgálat alá vette és meghozta a következő

ítéletet:

Az Országos Tanács a népbíróság ítéletének vádlottat felmentő részét megváltoztatja és vádlottat idevonatkozó cselekvésege alapján bűnösnek mondja ki az 1945. évi VII. t.c. által törvényerőre

emelt 81/1945. M. E. számú rendelet 11. § 1. pontjában meghatározott háborús bűntettben,

az ítéletnek vádlott többi cselekvőségét az ugyanazon rendelet 15. § 1. és 3. pontjai és a Btk. 478. § szerint minősítő részét a Bp. 385. § 1/b pontjában meghatározott anyagi semmisségi okból, a főbüntetés mértékére is kiterjedő hatállyal megsemmisíti és vádlott ezen cselekvőségét a terhére fentebb megállapított, ezzel egy akaratelhatározásból eredő és egybeolvadó háborús bűntettnek minősíti,

és vádlottat ezért főbüntetésül a fent felhívott törvény által törvényerőre emelt 1440/1945. M. E. sz. rendelet 7. § b) pontja és 2. § 2. bek. alapján életfogytiglani fegyházra ítéli.

Az előzetes letartóztatásban töltött időnek a szabadságvesztés-büntetésbe beszámítása iránti népbíróági intézkedést a Te. 126. §-a alapján mellőzi.

A népbíróági ítéletnek fellebbezett többi részét az Országos Tanács helybenhagyja, nem fellebbezett részét nem érinti.

Indoklás:

I.

Az Országos Tanács a népbíróság ténymegállapítását elfogadta az alább részletezett módosításokkal és kiegészítésekkel, melyek a vádlott egész cselekvőségének büntetőjogi értékelését alapvetően befolyásolják.

II.

Vádlott 1941. szeptember elején foglalta el a magyar honvédség vezérkari főnöki állását. Ezzel a honvédség főparancsnoka is lett, ki a hadműveleteket, a hadsereg szervezési, felszerelési és fegyelmi ügyeit önálló hatáskörben a kormánytól függetlenül intézte és közvetlen előadói joga volt a kormányzónál.

1942. februárban Bartha akkori honvédelmi miniszterrel együtt tárgyalásokat folytatott és megállapodott Keitel német vezértá-

bornaggyal, a 2. hadsereg kiküldésében az orosz frontra. Ez a hadsereg 9 könnyű hadosztályából és a páncéloshadosztályból állott. A vádlott és Bartha által kötött megállapodást a kormányzó és a kormány jóváhagyta. A Keittel folytatott tárgyalást megelőzően Ribbentrop német külügyminiszter Budapesten járt és a kormánnyal megállapodott az országnak az oroszok elleni háborúban való további részvétele ügyében. Ezen elvi megállapodás alapján jött létre a vádlott és Bartha által Keittel kötött megegyezés. Vádlottnak a Ribbentroppal létesített megállapodásban aktív része lehetett, mert vallomásában mondja, hogy tisztában volt, miképp a kormány a német követelés elől nem térhet ki és azt elutasítania lehetetlen, biztosra vehető, hogy a politikai tényezők háborús kötelezettséget elvben sem vállaltak, a vádlott előzetes megkérdezése és beleegyezése nélkül. Ő pedig a német kívánság előli kitérés lehetetlenségét az ország németbarát közhangulatával indokolja.

Abban az időben a gyorshadtest, mely vádlott vezetése alatt 1941. júniusban a Dnyeszterig történt előnyomulást végrehajtotta, vádlottnak már mint vezérkari főnöknek a kormányzó társaságában Hitlernél tett látogatásakor folytatott tárgyalásai eredményeképp visszatért az országba és ekkor egész háborús részvételünk a hadtápvonalaknak háromdandárnyi erővel végrehajtott biztosításában merült ki.

A vádlott vezető állásában az ő döntő szavával vállalt 9 hadosztály és a páncéloshadosztály kiküldése Magyarországnak a háborúba fokozottabb mérvű belesodródását jelentette és az általa 1941. szeptember elején adott helyzetkép szerint erre őt a németek iránt érzett, kipróbált, minden balsorsban megálló hűség, önzetlen szeretet és barátság is készítette. Ezt a feltétlen ragaszkodást nem ingathatta meg semmiféle előny, mondja vádlott, mely pl. a csehekkel való barátságos magatartásuk révén elérhető lett volna és mely esetleg lehetetlenné tette volna Hitler nagy németországi terveinek megvalósítását. Bennünket – írja vádlott tovább –, a németekkel földrajzi adottságunk, fekvésünk és sorsunk elkerülhetetlen módon egymásra utaltsági helyzetbe hozott, és ezek mindennél erősebb kötelékek. Ezeken nyugszik a németek iránti sze-

retetünk és ezért erősebb, mintha csak szimpátia vagy emberi vonzalom diktálná azt, de – úgymond – szerencsére az utóbbi is megvan. Ilyképp az 1939. évi háborúba az ország fokozottabb mértékben belesodródott, a második hadseregnek az orosz arcvonalba történt kiküldése által és minthogy ennek végrehajtásában is a vádlottnak, mint a honvédség legfőbb parancsnokának ki csak a kormányzónak volt a hadműveletek és a hadsereg-szervezési és -felszerelési kérdésekben alárendelve, jelentős része volt. Nem szenvedhet kétséget, hogy a vádlottat a felelősség tárgyilag terheli, vádlottnak kötelessége lett volna, ha személyes felelősség alól mentesülni akart, az expozíciós haderő kiküldését annál is inkább megtagadni, mert Magyarországnak Oroszországgal semmi vitája, tőle semmi követelnivalója nem volt, tehát a németek követelése előtti szolgálai meghajlást semmiféle érdekünk nem kívánta. Vádlott is csak azt az egy döntő szempontot írja feljegyzésében, hogy a németeket magunkra haragítottuk volna és lekicsinylés, talán megvetés lett volna osztályrészünk.

Igaz, hogy a németek sokkal nagyobb erőnek kiküldését szorgalmazták s a vádlott aktív részvétele mellett lefolyt tárgyalás a követelt kontingens lényeges redukálását eredményezte. Ez a körülmény azonban csak annyiban jön vádlott felelősségének mérlegelésénél figyelembe, hogy a legsúlyosabb megítélés mellőzésének egyik indokául szerepel.

III.

A háborúba való fokozottabb belesodródást involválta vádlottnak az a további ténye, hogy a voronyezsi vonalig előrenyomult 2. magyar hadseregnek az utolsó emberig és utolsó töltényig való ellenállását parancsolta meg, s ezzel a hadsereg példátlan mérvű véres pusztulását okozta. Mert a hadsereg fegyverzete és felszerelése hiányos volt, a legénység ruházata a hideg ellen nem nyújtott védelmet, s az ellátás is rossz volt, ehhez járult még a németeknek a magyar katonákkal szemben tanúsított kíméletlen, bajtársiatlan viselkedése, mit vádlott részletesen leírt észrevételeiben. E mellett a 200 kilométer hosszú magyar arcvonal megszállásához elégt-

len volt a hadsereg létszáma. Igaz, hogy Hitler szűklátókörű, a visszavonulást egyedül a közvéleményre gyakorolt presztízscsökkenő hatása szemszögéből néző, bár másként megokolt taktikájából folyólag minden térfeladást perhorreszkált, minden állásnak az utolsó emberig tartását szükségesnek nyilvánította Horthyhoz 1942. december 24-én írt levelében. (Ez volt a „merev védekezés”, mit a vörös hadsereg egyre súlyosabb pörölycsapásainak hatása alatt felváltott a „rugalmas védekezés”.)

Még könnyű győzelmeiről tartott beszámolóiban ezer rádióállomásról kürtölte világra, hogy ahova a német katona a lábát beteszi, ott meg is marad. (Wo der deutsche Soldat seinen Fuss setzt, dort bleib er.) Ezt a hengegő tételét a Horthyhoz írt levélben azzal indokolta, hogy a biztosított állások feladása a csapatoknak a téli szállásokról a sivár pusztaságba kiűzését és pótolhatatlan anyagkészletek elvesztését jelenti, azonban vádloznak, mint vezérkari főnöknek és a honvédség legfőbb parancsnokának a sztálingrádi körülfűrés és veliki-luki-i és egyéb sündisznóállások eleste óta nap nap után bebizonyuló hitleri csökönység vesztes következményei láttára is kötelessége lett volna odahatni, hogy ilyen pusztulástól a magyar csapatokat megóvja, annál is inkább, mert a hadsereg parancsnokától ismételtelen kapott jelentést a felszerelések és fegyverzet hiányosságáról és egyben javaslatot a front visszavételére. De vádlott ehelyett, hogy Hitler levelében kifejtett álláspont ellen felszólt és a stratégiai okokból esetleg szükségesnek mutakozó visszavonulás jogát fenntartotta volna, a Hitler levelére nyomban adott válaszában szolgálatkészen közölte vele, hogy a kívánt parancsot késedelem nélkül kiadja, csak azt a kérését fűzte ehhez, mint fontos előfeltételt, hogy a hosszabb helyálláshoz szükséges élelmiszerkészletek a csapatokhoz elszállíttassanak, mi eladdig nem történt meg, még különös örömmel üdvözlö a vádlott válasza a kilátásba helyezett erősítést, mely nélkül a kiterjedt arcvonala a csapatok legjobb szelleme mellett sem tartható huzamosabban. Természetesen Hitler ígérete csak ígéret maradt. Azon elsőbírósági indoknak, hogy Hitler a „parancsa” ellen vétőket felkoncolással fenyegette meg, nincs alapja. Hitler levelében tisztán utal arra, hogy az állások feltétlen tartása előfeltétele annak, hogy

főlényes erejű ellenséges támadást sikeresen lehessen elhárítani. Ezt a fentebb már kifejtett érvekkel indokolja és hozzáteszi, hogy minden visszavonulási gondolatot minden eszközzel meg kell gátolni. (:Unterbinden:) Végül a kormányzót arra kéri, hasson ebben az értelemben a magyar csapatokra. Horthy a vádlott által ellenjegyzett és két napon belül kézbesített válaszában azt írta, hogy Hitler kívánságának megfelelően a közös érdeket szem előtt tartva megparancsolta csapatainak, hogy ellenséges támadás esetén feltétlenül tartsanak ki. A levél még a legjobb kívánságokat és azt a meggyőződést fejezi ki, hogy ez a harc a Hitler bölcs vezetése mellett fegyvereink győzelmével fog végződni.

Ilyen servilis magatartás mellett természetesen árulásszámba ment volna a magyar front egyoldalú visszavétele. Azonban ha vádlott a Hitler ésszerűtlen álláspontjával szembeszáll, és a visszavonulást arra az esetre, ha a front tartása lehetetlennek mutatkozik, erélyesen követeli, úgy erkölcsi jogot nyert volna ahhoz, hogy azt minden német tiltakozás ellenére végrehajtsa. Azt a bátorságot, bölcsességet és nagyvonalúságot, hogy a németekkel ilyen okból esetleg támadó konfliktust az egész magyar haderő átállására használja fel és ezzel a nemzetnek felmérhetetlen hasznot hozzon, természetesen sem a vádlottól, sem az ország akkori többi vezetőjétől elvárni nem lehetett, bár vádlott most azt állítja, hogy az átállás gondolatával kezdettől fogva foglalkozott.

Vádlott védekezésében a voronyezsi vereséget annak tulajdonítja, hogy a németek rendelkezése alatt álló tartalékok bevetése töredezett és későn történt. Ez a védekezés nem érdemel figyelmet, mert az egész Don-front szétverése azt bizonyítja, hogy a katasztrófa nem volt elhárítható, és a menekülés egyetlen útja a visszavonulás volt.

A minduntalan hangoztatott felelősség nem lehet üres szólam, mint a múltban, midőn ugyanazon vezetőréteg történetesen inaktív tagjai felmentették a szerencsétlenség okozóit a „kéz kezét mos” elve alapján. Most is a bíróság elé állottak tábormokok, kik azt a véleményt nyilvánították, hogy a vádlott nem tehet semmiről. Az idők jele, hogy ma már akadtak olyan tábormokok is, kik vádlott bűnössége mellett tettek vallomást. Azonban a bíróság

ebben a kérdésben minden szakértői véleménytől függetlenül szabadon dönt.

Minthogy a vádlott volt az, kinek minden vezető és szervező katonai hatalom összpontosult a kezében és ki a népbíróság ténymegállapítása szerint is kiadta a parancsot a főellenállási vonalnak az utolsó emberig tartására, mit elháríthatott volna, ha igaz lenne, amit Nagy Vilmos mond, hogy vádlottnak a Don melletti hadsereg vezetésében egyáltalában semmi beleszólása nem volt, ha valakinek, úgy neki kell felelni azért a példátlan vereségért, melyet egy tarthatatlan helyzetben történt ésszerűtlen és céltalan megmaradásával okozott, ami annál indokolatlanabb volt, mert a hadsereg komoly ellenállást, annak anyagi előfeltételei hiányában, meg sem kísérelhetett s így az áldozatvállalás a vádlott németbarát szempontjából is teljesen hiábavaló vérpocsékolást jelentett.

Ami a vádlott által hangoztatott és a népbíróság által kritika nélkül akceptált nézetet illeti, hogy a honvédségnek nincs oka a voronyezsi katasztrófa miatt szégyenkeznie, ez csak a magyar nép egy részének tájékozatlanságára épített rosszhiszemű eufémizmus: mert az összes felszerelések visszahagyásával, fej nélkül menekülő magyar csapatok magatartása a fájdalom érzését keltette mindenkiben, ki a való tényeket szemtanúktól hallotta, vagy a Jány hadseregparancsából ismerte. Szégyenkeznie is kellett: de nem a csapatoknak, melyeket úgyszólván védtelenül állítottak szembe egy számbeli túlsúlyban levő, kitűnően felszerelt, vég-sőkig elszánt és lelkes, saját otthonát védő ellenséggel, hanem a vezetőknek, kik tudatlanságukkal, gerinctelenségükkel és kritikátlan behódolásukkal ezt a tragikus helyzetet felidézték, melyből kímászni nem volt bátorságuk.

IV.

1944. március elején jelentéseket kapott vádlott arról, hogy a németek csapatösszevonásokat hajtanak végre a nyugati határon. Kérdést intézett emiatt a német katonai attaséhoz, ki azt a felvilágosítást adta, hogy a csapatmozdulatok gyakorlatozás végett történnek és a magyar vezérkar idegessége emiatt alaptalan. Vád-

lott ezt az átlátszó kifogást elfogadta és nem tett semmi intézkedést egy esetleges támadás elhárítására.

Március 16-án Hitler magához hívta Salzburgba a kormányzót. A miniszterelnök tanácsával szemben vádlott ajánlotta a meghívás elfogadását és a kormányzót elkísérte Hitlerhez, ki durva szavakkal az ország teljes háborús bevetését követelte. A kormányzó vonakodott ezt a követelést teljesíteni és haza akart utazni, azonban a németek nem bocsátották rendelkezésére a vonatját. Ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy Hitler a kormányzó személyére gyakorlandó nyomástól az ő letartóztatásától nem riad vissza, mire vádlott hazautazás közben a vonatról adott parancsot a honvédségnek, hogy az országba ellenségesen benyomuló német haderővel szemben ne tényszerűsítsen ellenállást.

Pedig ekkor az oroszok nyomása alatt visszavonuló magyar hadsereg Kelet-Galíciába ért és felvette az érintkezést a Kárpátok vonalán felvonuló magyar hadsereggel és a vádlottnak, kinek akkor már aligha lehettek illúziói a németek tekintetében, módjában állott volna ezen jelentékeny haderővel az oroszokhoz való átállást keresztülvinni, egyidejűleg az országban levő alakulatoknak megparancsolni, hogy a németek ellen forduljanak. Ilyen cselekvéssel bizonyítható volt, hogy mostani védekezése, hogy ti. a szövetségeseihez való átállás volt a célja, őszinte és komoly. Azonban tettei azt igazolják, hogy igazi elgondolását és céljait 1941. szeptemberi helyzetképe tárja fel. A németek iránti szeretetének ecsetelésére itt lírai hangot üt meg. Ennek szellemében viselkedett ebben a kritikus időben is és ezzel előidézte a háborúból való kilépés helyett az országnak abba fokozottabb mérvű belesodródását és gyáraink, ipartelepeink, városaink tönkrebombázását, pusztulását.

Mindezen ténykedésével vádlott, mint a vezérkar főfőnöke és a honvédség főparancsnoka az országnak a háborúba mind fokozottabb mértékben történt belesodródását elősegítette, illetve azt megakadályozni nem törekedett, bár arra módja lett volna és ezzel megvalósította a Nbr. 11. § 1. pontja szerinti háborús büntetést. Alapos tehát a népfőügyészség fellebbezése, melyet azért jelentett be, mert a népbíróság vádlott mindezen cselekvésében

bűncselekmény tényálladékát megállapíthatónak nem találta és őt felmentette s ezért az Országos Tanács az ítélet idevonatkozó részét megváltoztatta és vádlottat a fent megjelölt háborús bűntettben bűnösnek mondotta ki.

V.

Vádlottnak vezérkari főnökké történt kinevezése után nem egészen 2 hónapra állíttatott fel a 7650/1941. sz. rendelettel a vezérkari főnök külön bírósága a vádlott előterjesztésére. A népbírósági ítélet a szó szerint idézett rendeletszöveg után helyesen méltatja ennek az intézménynek minden jogérzetet megcsúfoló terrorisztikus természetét, mely az egész világon hírhedtté tette a magyar nevet. Az emberi jogokat, az egyéni szabadságot brutálisan elnyomva minden ellenvéleményt, minden háborúellenes megmozdulást vérbe fojtott. A kommunistákat vadul üldözte, gyilkolta, a nyilasokhoz egy ujjal sem nyúlt. Célja volt a háborús atmoszféra fenntartása és erősítése, a zavaró momentumok, vagyis békére áhító törekvéseknek csírájukban elfojtása és kiirtása. Tehát minden akadály elhárítása az alól, hogy az ország háborús hangulata és erőfeszítése gátlástól mentesen fokozható legyen. Ez is fontos módja a háborúba való fokozódó belesodródásnak, mert a háborús uszítók szabad mozgása és agitálása a háború későbbi szakában ébren tarthatja a lankadó háborús hangulatot, ha a békevágy megnyilvánulása kíméletlenül elnyomatik, mi bizonyos idő elteltével a háború folytatásának nélkülözhetetlen előfeltétele. Téves a népbíróság azon álláspontja, hogy a háborúba való fokozódó belesodródást csak több és több katonának állításával lehet elérni. Ennek a felfogásnak a helytelensége kitűnik a törvény szövegéből is, mely a büntetendő cselekvőséget „vezető állásban kifejtett tevékenységben, vagy magatartásban” jelöli meg s ez alatt nem lehet kizárólag több katona állításában kimerülő katonai ténykedést érteni. A vkf. bíróság vezetője, Babos hadbíró órnagy vádlott jóváhagyásával a honvédelmi miniszternek a bíróság felállításáról tett jelentésében abban összegezi annak feladatát, hogy megtorolja minden szabotázs-cselekményt, továbbá a ma-

gyar nemzet fegyelmének meglazítására és a jelenlegi társadalmi rend felforgatására irányuló minden olyan tevékenységet, mely az állam és szövetségese fegyveres erejének szándékosan hátrányt, vagy az ellenségnek szándékosan előnyt okoz. Ezt a programot a vádlott bírósága pontosan végrehajtotta, kizárólag a német háborús célokat szolgálva ki, minden ezzel ellentétes rezdülést kíméletlenül üldözve és eltörpítve, tehát minden komolyság híján van és valótlán a vádlott ama védekezése, hogy a bíróságát a német háborús célok ellen, a háborúból való kilépés, sőt az ellenséghez való átállás egyik eszközeképp hívta életre és használta.

VI.

A vádlott különbíróságának működéséből a népügyészség több esetet külön inkriminált anélkül, hogy ezek tekintetében bizonyítékokat tárt volna a bíróság elé. A főtárgyaláson ezeket a vádakot elejtette, csak a Schönherz Zoltán esetében tartotta azt fenn Nr. 11. § 5. pontja alapján.

Ezt az ügyet az Országos Tanács nem a kegyelmezési jog gyakorlásának jogszerűsége szempontjából vizsgálta, hanem azért, mert ebben is eklatáns cáfolatát látta vádlott azon védekezésének, hogy a háborúból való kilépésre és a szövetségesekhez való átállásra törekedett.

Egyébként az Országos Tanács ezen ügyben a vezérkari főnökség bírósága működésének egy kirívó esetét látta.

VII.

Ami a munkaszolgálatosokkal való bánásmódot illeti, nem helyénvaló a népbíróság ítéletének az a kijelentése, hogy az egész általánosságban van vád tárgyává téve. Számos perben sok száz hazakerült áldozat tanúsította a közönséges gyilkosság, embertelen bánásmód, szadista kegyetlenkedés, rendszeres fosztogatás, olyan hajmeresztő eseteit, hogy azoknak részletezése köteteket töltené meg. Bátran köztudomásúnak lehet nevezni ezeket a tényeket, nemcsak Magyarországon, hanem az egész világon, me-

lyek bemocskolták a magyarság hírnevét, a középkori barbárság bélyegét sütötték az egész magyar népre és teljesen megsemmisítették a népünk iránt a civilizált világ által táplált szimpátiát, mely az 1919. évi ellenforradalom által inaugurált antihumánus és antiszociális államvezetés folyamányaképp egyre gyengült.

Minthogy a hadműveleti területen a munkaszolgálatosokkal való bánásmód általában egyforma volt s abban csak a parancsnokok és keretlegények szívtelenségének és rablási vágyának különbözősége tüntetett fel fokozati különbségeket, bár szórványosan akadtak emberséges parancsnokok is, akik minden atrocitást eltiltottak és ha ilyenek előfordultak, azokat erélyesen megtorolták, bizonyos az, hogy ezek az emberek felsőbb helyről jövő egységes irányításra végezték kárhozatos munkájukat. Nem képzelhető el ugyanis, hogy a kérdéses alakulatok parancsnokai és keretlegényei saját elhatározásukból jártak volna el ilyen egyformán, mintha összebeszéltek volna, mert ez a feltevés logikai szükségyszerűséggel vezetne ahhoz a megállapításhoz, hogy minden magyar természetének és hajlamainak megfelel ez az emberhez nem méltó magatartás. Figyelembe kell venni, hogy a munkaszolgálatosokkal való bánásmód napról napra megvalósította a gyilkosságtól kezdve a vagyon elleni delictumokig a bűncselekmények széles skáláját, mit az arra hajlamos egyének is csak akkor mernek elkövetni, ha büntetlenségüket biztosítják. Ilyen központi irányításnak írásbeli dokumentuma eddig nem volt fellelhető. Tehát csak az a feltevés marad hátra, hogy a legfelsőbb helyről kiadott és a hierarchia alacsonyabb fokainak továbbadott szóbeli utasítás volt az egységes bánásmód bázisa.

Egyébként ez a kérdés csak akkor bírt volna jelentőséggel, ha sporadikus és múló jelenségről lenne szó. Azonban a munkaszolgálatosok országon kívüli alkalmazásával egyidejűleg kezdődött és az évek múlásával egyre erősödött egy éra, melyet az emberi méltóságot, önérzetet és a legelemibb természetjogokat lábbal tipró rendszeres visszaélések, a vogelfreiként kezelt szerencsétlenek tízezrei ellen aljas indokból gyáván végrehajtott közönséges bűncselekmények szakadatlan láncolata jellemeznek. Ezekért nemcsak a közvetlen tetteseknek kell felelni, hanem azoknak is,

kik ezt a magyar névre árnyat borító világtörténeti gyalázatot elrendelték, vagy eltúrték, meg nem gátolták, felbukkanásakor ki nem irtották és meg nem torolták.

Vádlott hivatkozik arra, hogy 1941-ben 250 embert Kolomeában kimentett a Gestapo-pribékek karmai közül, 1940-ben Munkácson a honvédek által elkövetett pogrom résztvevőit lefogatta és a szatmárnémeti zsidótemplom kifosztásakor az azt elkövető katonaegység ellen közbelépett. Pedig ebben az időben csak egy hadseregcsoporthoz tartozott. Azonban vezérkari főnök korában, mikor a munkaszolgálatosok ellen elkövetett hallatlan erőszakosságok meggátolására és megtorlására megvolt a kellő hatalma, nem lépett fel megfelelően az excedálók ellen, nem használta fel saját különbírósága éles fegyverzetét. Eltúrta azokat, pedig törvényes és ezenfelül becsületbeli, emberi kötelessége lett volna az üldözötteket megvédeni, a gyilkosságokat, rablásokat, zsarolásokat és egyéb bűncselekményeket nyomban kíméletlenül megtorolni. Ha azt az energiát, amit az ország fegyelmének fenntartásában, a pacifista törekvések leküzdésében tanúsított, ezen a téren gyakorolta volna, nyomban kiirtotta volna azt a szégyenteljes rendszert. De azzal, hogy átfogó intézkedést nem tett, még példát sem statuált, mit annyira szeretett megtenni németellenes, békevágytól hajtott tisztességes emberek eszmei síkon mozgó korlátozott tevékenységének megtorlásánál, felbátorította az atrocitások elkövetőit, hiszen büntetéstől nem kellett tartaniuk.

VIII.

Az újvidéki eseményekért ugyanezen alapon meg kell állapítani a vádlott felelősségét.

Általánosságban nem lehetséges az, hogy a legfelsőbb pozícióban levő vezető több ezer ember pusztulásával járó jogellenes cselekménnyel szemben, melyet közbelépésével meggátolhatott volna, sikerrel hivatkozhassék arra, hogy a gyilkosságok felbujtóinak és végrehajtóinak ismételt hazug jelentéseit elhitte kritika és ellenőrzés nélkül. Elhitte akkor, midőn az egész ország tisztességes

közvéleménye a végsőig felháborodott az elkövetett gyalázatoságokon. A tábornok bajtárs jelentései az ő szemében erősebbek voltak a véres tényeknél. Az atrocitások kulminálása előtt 1942. január 22-én sürgönyöz a razziának nevezett tömegmészárlás vezetőjének azzal az utasítással, hogy a kirívó igazságtalanságok kerülendők. Grassy, az egyik közvetlen tettes ezt határozottan vallotta és az Országos Tanács nem találja indokoltnak a népbíróságnak a vallomásával szemben kifejezett szkepszisét, mert maga a vádlott concedélya észrevételei 28-ik lapján, hogy Czeydner jelentésének hatása alatt ilyen szövegű táviratot küldhetett neki január 22-én. Ha tehát vádlottól távol is állott az a szándék vagy kívánság a katonai karhatalom kirendelésekor, és Czeydnernek a razzia vezetésével megbízásakor, hogy ezek Újvidéken tömeggyilkosságokat kövessenek el, azzal, hogy az atrocitásokról szóló első hírek beérkezése után a további gyilkosságok lehetőségét el nem hártotta az egész akció azonnali letiltásával, a legrigorózusabb tárgyilagos vizsgálatot el nem rendelte és annak consequentiáit bírói hatalmának irgalmatlan gyakorlásával le nem vonta, felelőssé vált úgy az addig, mint azután elkövetett törvénytelen ségékért. Vádlott nem vette igénybe ezekkel a gyilkosokkal szemben bírósága működését, a vizsgálattal a főbűnös Czeydner tábornokot bízta meg, kinek jelentései minden bizonyítéknál erősebbek voltak az ő szemében. A katonai kasztszellemből folyó ezen feltétlen bizalma egy tábornok szavahihetőségében több ezer ártatlan ember, köztük nők és csecsemők meggyalázását és borzalmas kínhalálát eredményezte. Hónapokkal később hadbíróági eljárást tett a gyilkosokkal szemben folyamatba, de már augusztusban pertörlést eszközölt ki részükre és egyeseket, így Grassyt is soronkívüli előléptetésre terjesztette fel. Másfél év után külső nyomásra kénytelen újból megindítani az eljárást bírósága útján, de ügyésze ismételt indítványa ellenére megtagadta a tettesek előzetes letartóztatásba helyezését azzal az indokolással, hogy megszökjenek. Még akkor sem, ha gyilkossággal és bundatolvajlással vannak vádolva. Így azután valamennyien átszöktek a velük egy morális nívón álló németekhez, vádlott pedig egy elégikus hangú tiszti parancsban emlékezett meg a hallatlan esetről, melyet most már

nemzeti szerencsétlenségnek nevezett. Addig a magyar katona bátor és hősiessé kiállását látta az egész razziaiban. Ezt a gyökeres meggyőződés-változást egyesegyedül a gyilkosok megszökése váltotta ki belőle másfél év után.

Vádloznak mindezen tényeit az Országos Tanács az ő terhére már megállapította, Nb. 11. § 1. pontjában meghatározott háborús bűntettbe beolvastotta, mert – ámbár azok a most idézett törvényhelyben megjelölt cél érdekében kifejtett közvetlen tevékenység ismérveit nem tüntetik fel, ezzel egységes akaratelhatározásból eredve, összefüggésben állottak, és ezért a vádlott terhére megállapított háborús bűntettet megvalósító tevékenység egyes momentumaképp egy eszmei halmazat alkotórészei gyanánt értékeltettek.

IX.

Arra nézve, hogy az országba kiküldött magyar seregtestek tisztjei és legénysége a megszállott területek lakosságával kegyetlenkedtek és azt fosztogatták, a közvád konkrét tényeket és bizonyítékokat nem hozott fel. Ennélfogva azt, hogy ezen állítólagos visszaélésekért, melyek megtörténtét vádlott tagadta, terheli-e őt felelősség, a bíróságnak nincs módjában vizsgálat tárgyává tenni.

X.

Az Országos Tanács a vádlott katonai egyéniségének jellemzését, melyet a népbíróság kizárólag a vádlott védekezésének kritikátlan elfogadására alapít, nem tartja helyesnek. Erre a védekezésre még ez a jellemzés sem applikálható, hogy nincs megcáfolva. Pedig az Országos Tanács többször kinyilvánított elvi álláspontja szerint a vádlottnak a vád bizonyítékaival szemben védekezését bizonyítani, vagy legalább valószínűsíteni kell és különösen szükséges ahhoz, hogy ilyen meg nem cáfolt védekezés figyelembe vételessék, az, hogy a vádlott őszintesége és szavahihetősége kétségen kívül megállapítható legyen. Vádlott különböző nézeteket vallott 1941 szeptemberében történt első megnyilatkozá-

sa óta. Ekkor kiadott helyzetképében még a németimádás dominál. A német brutalitások, egész népek kitartását eredményező hallatlan atrocitások elítélésére nincs egy szava sem. A magyar–német sorsközösség végzetes jelzéseit ismételten kihangsúlyozza, kiemeli, hogy a németeket az egész világon kizárólag a magyarok szeretik, nemcsak egymásrautaltságuk okából, hanem őszinte és érdektelen vonzalomból is. Ezt a szeretetet nem képes megingatni semmi érdek, írja a vádlott és ezzel megcáfolja ugyanezen írása másik helyén kifejtett tételét, mely szerint a népek viszonyát kizárólag az érdekek szabják meg. Az oroszországi háborút hosszúnak jósolja és olyannak, mi alig hozhat eredményt. De ezt nem valami próféta bölcs előrelátásból jósolja így, hanem azért, mert a Blitzkriegerre a németrajongók által praeliminált 6–8 hét ezen írása kiadásakor rég letelt és már minden józan ember tisztán látta, hogy az oroszokat gyorsan legyőzni nem lehet. Ám ezen a ponton megállapítható egy másik fundamentális ellentmondás az orosz háború tekintetében elfoglalt elvi álláspont és az abban való további fokozottabb mérvű részvétel elhatározása között, minek eredménye a voronyezsi vereség volt. A háborút eldöntő csatát szerinte Nyugat-Európa valamelyik harcterén fogják a németek megvívni és megnyerni, esetleg London környékén, a sikeres invázió után. Egy szóval sem említi azt a lehetőséget, hogy a szövetségesek inváziója a németek által bevehetetlennek nyilvánított (és nyilván vádlott által is annak tartott) Európa-erősségben lehetséges. Magyarország végzetes volt, hogy ilyen, a tényleges erőviszonyokat lemérni abszolút képtelen egyén kezébe volt letéve az ország védelme és sorsa, kinek ósdi nézetei merőben irreális, romantikus elgondolásokon alapultak, miből hiányzott az önálló gondolkodás képessége és a tényleges helyzettel számotvető cselekvés bátorsága. Kinek fantáziája bőbeszédű, ellentmondásokkal telt értekezések írásában élte ki magát, nem pedig a tények és lehetőségek hideg mérlegelésén alapuló ésszerű cselekvésben. Kis vaskalapos volt, mit eléggé bizonyít a tábornok társa szavába helyezett feltétlen bizalma akkor is, mikor közismert tények óvatosságra intették és mikor ez a kasztszellemből folyó rideg elzárkózása a valóság elöl ártatlan emberek ezreinek az életébe került. Nem érdekes,

hogy most az angolszász stratégiát, mit lenéző módon merkantilistának nevezett, fölébe helyezi a véres csatákra törő németnek. Ha ez volt az őszinte nézete, akkor kezdettől fogva bíznia kellett az angolszász győzelemben, és a németimádás elvi hirdetése és a gyakorlati bizonyítása helyett a német háborút szabotálni és az oroszokhoz vagy angolszászokhoz átállni minden eszközzel törekednie kellett volna. Ez megint egy fatális ellentmondása a bőbeszédű vádlottnak. Az angolokhoz való átállási szándéka bizonyításával teljesen adós maradt. Itt újból csak „meg nem cáfolt állítással” állunk szemben. Közömbös a Sztójai- és Szálasi-kormányoknak vele szemben tanúsított magatartása is. Az elsőbíróságnak ezen tarthatatlan, mert kizárólag a vádlott nem szavahihető védekezésére alapított ténymegállapítása különben sem érinti a vádlott terhére megállapított, kellően bizonyított bűnös cselekvőséget.

XI.

A büntetés kiszabásánál az Országos Tanács figyelembe vette, hogy vádlott cselekményeivel több százezer ember elpusztulását és az ország anyagi tönkretételét okozta más háborús főbűnösökkel együtt. Vádlott érzéketlen volt az ország legfontosabb érdekei iránt, ezeket a szűk körű szempontjai alapján, a józan ész indikálása ellenére intézte.

Már fentebb utalt az Országos Tanács arra, hogy a nemzet sorsát hosszú időre eldöntő elhatározásokért és cselekvésekért felelni kell a vezetőnek akkor is, ha végzetes tevékenységének rugója egyedül az előrelátás hiánya, a korlátolt szellemi képesség volt.

A tárgyi szempont, a magyar népet ért sérelem nagysága a döntő a háborús büntett súlyának értékelésénél s ez a vádlott esetében úgyszólván lemérhetetlen.

Az alanyi bűnösség vizsgálatánál az Országos Tanács nem konstataált tudatos ártani vágyást, vagy azt, mit katonáknál elég gyakori, hogy egyéni ambíció irányította volna őt közérdekű elhatározásainál.

Azt már fentebb megállapította, hogy a háborúba való fokozot-

tobb belesodródás ütemét mérsékelni igyekezett, midőn a németek által támasztott követelésnek az orosz frontra küldendő 2 hadsereg létszáma tekintetében ellenállott, mégpedig sikeresen.

Mindezen szempontok, a háborúba történt fokozottabb belesodródásunk egyik legfőbb okozójáról lévén szó, nem gátolták volna a legsúlyosabb büntetés alkalmazását.

Figyelemmel az előbb mondott és a háború ütemét mérséklő magatartására, valamint az alanyi-bűnösségnél enyhítő körülményekre, eltekintett a legsúlyosabb büntetéstől, a vádlottat életfogytiglani fegyházzal sújtotta, mert koránál fogva a kényszer-munkára alkalmatlan.

XII.

Védőnek Schönherz Zoltán ügyében előterjesztett elnapolási kérelmét elutasító végzés ellen érvényesített semmisségi bejelentését az Országos Tanács alaptalannak találta, mert a népügyészség ebben az ügyben vádja minősítését módosította ugyan, azonban a tényállás változatlan maradt és így a Bp. 318. § 1. bek. szerint nem létesült semmisségi ok.

A népügyész által Boros Elemér megesketésének mellőzése, valamint Vörös János és Varró László nyilatkozatai felolvasásának megtagadása miatt bejelentett semmisségi okot nem találta alaposnak, mert Boros Elemér vallomását közvetlen észlelete alapján nyilvánította ingadozónak, bár a vallomás jegyzőkönyvi felvétele ezt nem érzékelteti. Azonban az, hogy más vallomások nem igazolták az ő vallomását, a Bp. 221. § szerint nem mellőzési ok. Ezen felfogás mellett az egyetlen ténytanú vallomását sohasem szabadna figyelembe venni, ez pedig tarthatatlan álláspont. Vörös és Varró esetében az Országos Tanács megállapítja a népbírósággal egyetértően, hogy ezen nyilatkozatokat a Bp. 313. § értelmében nem volt szabad felolvasni.

XIII.

Az ítélet egyéb rendelkezései a felhívott törvényhelyeken alapulnak.

Budapest, 1946. évi május hó 22. napján.

Dr. Bojta Béla s. k. tanácsvezető, dr. Sacher Róbert s. k. előadó, az akadályozott Berend György dr. szavazó helyett dr. Bojta s. k. tanácsvezető, az akadályozott Szabó Mihály szavazó helyett dr. Bojta s. k. tanácsvezető, dr. Sömjén Pál s. k. szavazó.

A kiadvány hitelél:
s. hiv. tisztviselő.

NOT. I. 3162/1946/11

Az ítélet jogerős és végrehajtható.

Budapest, 1947. évi febr. 25.

Budapesti Népbíróság elnöke.

Nb. XX. $\frac{653}{1946}$

Végzés

Háborús bűntett miatt Szombathelyi Ferenc ellen indított bűnügyben a Népbíróság a Népbíróságok Országos Tanácsának NOT I. 3162/1946/11. sz. ítéletét jogerősnek és végrehajthatónak nyilvánítja, mert az ítélet ellen további perorvoslatnak helye nincs.

Bp. 1947. febr. 25.

Dr. Révai Pál
bíró

II. Bírói ítélet jogerős és végrehajtható záradékkal ellátandó
+ záradékolt II. b. és I. bírói ítélet kiadandó: 2 pld-ban népügyész-
ségnek, fenti végzéssel és költségjegyzékkel 1-1 pld-ban: Orszá-
gos Bűnügyi Nyilv. Hiv.-nak

Bpst szfv. I. ker. előjáróságának

" " Központi választmányának

" " Lakáshivatalának

Honvédelmi Minisztériumnak

Bpesti Pénzügyigazgatóságnak

Földigénylők bizottságának

Honv. Miniszt. Katonapolitikai Oszt. Irattárába.

K. IV. 29.